

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomite
Møte torsdag 23. juli 1959 kl. 11.

Møtet ble ledet av formannen, F i n n M o e.

Til stede var: Borten, Bøyum, Reidar Carlsen, Kjøs, Meisdalshagen, Finn Moe, K. Nordahl, Offerdal, Erling Petersen, Reinsnes, Røiseland, Bondevik (for Wikborg), Henrik Svensen, Dahl, Hareide, Hegna, Hønsvald, Hoel (for Paul Ingebretsen), Ingvaldsen, Vatnaland og Watnebryn.

Av Regjeringens medlemmer var til stede: statsminister Gerhardsen, handelsminister Skaug, finansminister Bratteli og fiskeriminister Lysø.

Følgende embetsmenn ble gitt adgang til møtet: Utenriksråd Ræder, statssekretær Engen, ekspedisjonssjefene Sommerfelt, Andreas Andersen og Stokke, og byråsjef Ålgård.

Formannen: Jeg beklager at det har vært nødvendig å innkalle medlemmene midt i sommerferien, men forholdet er at Regjeringen gjerne har villet gi en *redegjørelse for forhandlingene i Saltsjöbaden* og hvor man nå står for at Stortinget skal være løpende underrettet.

Jeg gir med en gang ordet til handelsministeren.

Statsråd Skaug: Jeg bør kanskje begynne denne redegjørelsen om de siste forhandlingene i Saltsjöbaden med først å si noen ganske få ord om det som skjedde uken før, nemlig i forbindelse med møtet i Kungälv.

Etter at vi hadde hatt det forrige møte i utenrikskomiteen, hvor det ble redegjort for den da foreliggende ekspertrapport fra Saltsjöbaden, ble det materiale man der hadde, gjort til gjenstand for behandling i forskjellige instanser i Oslo. En embetsmannsgruppe gikk igjennom de foreliggende forslag og avgav en innstilling som ble behandlet i Regjeringen, og Regjeringen gav hovedpunktene i denne innstilling sin tilslutning. Denne innstillingen ble også behandlet i det spesialutvalg som er oppnevnt og som behandler frihandelsområdeproblemer, det såkalte Getz Wold-utvalg. Der er alle nærings- og arbeidslivets organisasjoner representert, og dessuten de mest interesserte departementer. Det er en komite på et par og tyve personer. Deretter hadde vi en gjennomgåelse av hele saken i et møte i det såkalte «Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid», hvor nærings- og arbeidslivets organisasjoner er representert ved sine presidenter eller formenn. I begge disse instanser var det alminnelig tilslutning til forslagene fra det utvalg som hadde vært i arbeid og som hadde avgitt sin innstilling. Dette dokument, som altså fikk alminnelig tilslutning fra arbeids- og næringslivets representanter, er det dokument som vi sendte komiteens medlemmer ved rekommandert post fredag i forrige uke. Det er mulig at det ikke er nådd frem til alle. Om så skulle være tilfelle, har vi ekstra kopier som vi gjerne vil stille til disposisjon.

Dette utvalget har også avgitt en annen innstilling med foreløpige betraktninger om visse økonomiske og andre virkninger som planen vil kunne ha for

Norge. Dette er imidlertid et meget foreløpig utredningsresultat, og det arbeides videre med den saken.

Som det første av sine utredningsoppdrag hadde forøvrig dette utvalg avgitt en innstilling til Regjeringen om en eventuell sammenknytning mellom en nordisk tollunion og et frihandelsområde mellom De ytre syv. Den innstillingen ble avgitt før møtet i Kungälv, og den var ikke enstemmig, idet embetsmennene var av noe forskjellig oppfatning både når det gjaldt hensiktsmessigheten av å reise dette spørsmål og også når det gjaldt muligheten av å få noe slikt til. De var heller ikke enige med hensyn til hva som ville være i Norges interesse i den saken.

På møtet i Kungälv hadde først samarbeidsministrene et møte, etter at forøvrig presidiet i Nordisk Råd hadde begynt møte dagen før. Samarbeidsministrene fikk seg forelagt en rapport fra Samarbeidsutvalget om behandlingen av industrivaregruppene i et nordisk fellesmarked, og denne rapporten var det endelige svar på det oppdrag som Samarbeidsutvalget fikk av statsministrene ved statsministerbesøket i Oslo i januar. I og med den tilleggsinnstilling som her ble avgitt, var da Samarbeidsutvalgets arbeid når det gjaldt industrivarene i et nordisk fellesmarked avsluttet.

Videre ble det gitt underretning om behandlingen av jordbruksvarene innen et nordisk fellesmarked, og det gikk frem av denne redegjørelse at det her ikke forelå enighet, hvilket det heller ikke gjorde for fiskerivarenes vedkommende. Samarbeidsministrene diskuterte ikke disse rapportene på sitt møte, men drøftet istedet problemene i forbindelse med en eventuell sammenbinding av de to markedssystemene, en drøftelse som var å betrakte som en forberedelse til det fellesmøte samarbeidsministrene skulle ha samme dag om ettermiddagen med presidiet i Nordisk Råd. Det ble der gjort rede for hvordan situasjonen lå an i de forskjellige land. Det fremgikk at man på svensk side i høy grad fremdeles var interessert i å få et modifisert nordisk fellesmarked innpasset i et frihandelsområde mellom De ytre syv, men dog ville man ikke på svensk side presse denne saken så langt at forhandlingene mellom De ytre syv kunne komme i vanskeligheter.

Danskene ga også uttrykk for at de gjerne hadde sett at et nordisk marked var kommet i stand, men de ønsket heller ikke å presse saken.

Vi gjorde på norsk side oppmerksom på at det var noe delt mening blant våre eksperter, men at den norske regjering gjerne hadde villet ha en drøftelse av disse spørsmålene under møtet i Kungälv for å kunne gjøre seg opp en endelig mening om saken.

På finsk side fremhevet man under dette møtet meget sterkt at det for Finnlands vedkommende var av overordentlig stor betydning at det kunne finnes frem til en ordning med et nordisk fellesmarked, fordi man på finsk side så dette som nær sagt den eneste mulighet for å kunne knytte forbindelsene med de vesteuropeiske landene.

Forøvrig ble det på dette møte fra norsk side presisert at selv om det skulle være så at man etter nøye overveielse kom til det resultat at spørsmålet om et nordisk fellesmarked som opprinnelig planlagt var en idé som man ikke kunne føre inn i et frihandelsområde mellom De ytre syv, måtte man i alle fall i Kungälv sørge

for å komme et skritt videre når det gjaldt samarbeidet mellom de nordiske land på en rekke andre felter, og det ble fra norsk side antydning at det kanskje ville være riktig om man oppnevnte et permanent nordisk samarbeidsutvalg på regjeringsbasis med et permanent stedfortrederorgan for å ta opp en rekke av de andre positive, konkrete samarbeidssakene som er nevnt i Samarbeidsutvalgets rapport.

Om ettermiddagen hadde samarbeidsministrene da som jeg nevnte sitt møte med presidiet i Nordisk Råd, hvor denne diskusjon fortsatte, og hvor det særlig fra svensk side ved professor Bertil Ohlin ble meget sterkt fremhevet at man burde holde på det nordiske felles marked i en eller annen form som et ledd i et syvmaktssamarbeid; han mente at vi forhandlingsmessig vis-à-vis England burde kunne stå meget sterkt hvis vi satte dette som en betingelse for vår deltakelse i syvmaktssamarbeidet.

Om Nordisk Råds presidiums møte og diskusjoner ville det kanskje være rimelig at stortingspresident Hønsvald sa noen ord. Jeg skal derfor ikke gå nærmere inn på dette nå, men møtet resulterte for presidiets vedkommende i at det fattet en resolusjon om denne saken.

Dagen etter hadde så statsministrene sitt møte, og drøftet da spesielt også det finske spørsmål og en sammenknytting av disse to markedsplanene. Det var under et møte hvor bare regjeringsmedlemmer samt en embetsmann fra hvert land deltok at man så fikk denne nye opplysning om den finske situasjon, som jo senere er blitt gjenstand for betydelig diskusjon og mange spekulasjoner. Denne erklæringen ble avgitt av den finske statsminister og gikk, som man vil vite, i korthet ut på at Finland gjerne ville undersøke muligheten for et direkte samarbeid med De syv i en eller annen form. Erklæringen har jo stått i avisene, så jeg skal ikke gå nærmere inn på den, men den skapte i all fall det inntrykket at det her for så vidt forelå en ny situasjon. Dog ble det understreket fra finsk side at dette jo var en sak hvor det ikke hadde funnet sted slike inngående drøftelser som ville være nødvendige, det vesentlige lå i at de ønsket å få åpnet en mulighet for å delta i dette samarbeidet.

Etter drøftelsene der sendte så statsministermøtet ut sitt kommuniké, hvor det bl.a. ble pekt på at man i det fortsatte syvmaktssamarbeidet burde finne muligheter for et nordisk samarbeid, uten å presisere hva dette nordiske samarbeidet skulle gå ut på.

Etter dette møtet i Kungälv var det i Regjeringen en diskusjon om hvorvidt man allerede på det tidspunkt skulle be om at den utvidede utenrikskomite kom sammen til møte. Etter en del overveielser kom Regjeringen til det resultat at det egentlig ikke var nødvendig – skal jeg si det slik – å bry utenrikskomiteen med å reise til Oslo på det daværende tidspunkt, for egentlig hadde vi ingen nye problemer om syvmaktssamarbeidet å legge fram for komiteen. Etter en del drøftelse frem og tilbake kom man da til det resultat at det kanskje ikke var riktig å sammenkalle komiteen da. På den annen side fant Regjeringen det meget ønskelig at det skulle bli gitt anledning til å gi en skikkelig informasjon om det som har skjedd i disse ukene så snart som mulig etter at statsrådsmøtet i Saltsjöbaden var holdt, og det ble derfor bedt om at det måtte bli sendt ut en innkallelse til det møte som holdes her i dag.

Statsrådsmøtet i Saltsjöbaden siste lørdag og søndag hadde da som sitt arbeidsgrunnlag den ekspertutredning fra det første Saltsjöbad-møtet som komiteen tidligere har fått seg tilsendt, samt de uttalelsene til denne planen som foreligger i det norske interne dokument som vi, som jeg nevnte, sendte til komiteens medlemmer i forrige uke. Det var i det norske ekspertutvalget ingen avgjørende bemerkninger til de sentrale og prinsipielle delene av Saltsjöbaden-forslaget. I den sammenheng bør det imidlertid understrekes at Saltsjöbad-dokumentet ikke går lenger enn til å dekke visse prinsipielle synspunkter, og der gjenstår en betydelig del av uenighet når det gjelder spørsmål som den nøyaktige utforming av opprinnelsesreglene, når det gjelder etableringsretten, kontrollen med trustar og karteller o.s.v.

På møtet i Saltsjöbaden nå sist gjennomgikk man da denne rapporten, og det ble konstatert at det var alminnelig enighet om at denne rapporten plus den meningsutveksling som fant sted på møtet, dannet et grunnlag som man kunne bygge videre på når det gjaldt å utforme de nærmere bestemmelser for et frihandelsforbund. Man godtok rapporten og bestemte seg for at den nå skulle offentliggjøres, hvilket skjer så snart det teknisk er mulig.

Det ble videre bestemt at en gruppe høyere embetsmenn skal tre sammen 8. september med sikte på å starte arbeidet med å få laget et konvensjonsutkast, som det er tanken å ha ferdig ved utgangen av oktober. Hvorvidt og i hvilken utstrekning det da vil være mulig å få gjennomført ratifikasjonsprosessen i de enkelte landene før jul, vet man ikke, men man tar i all fall sikte på at selve avtalen formelt bør tre i kraft fra 1. januar, og med den første tollreduksjon som skal finne sted etter planen, fra 1. juli 1960.

Det var på det siste møte i Saltsjöbaden alminnelig enighet, men det er en enighet som dreier seg om visse prinsipper. Det er fra alle land anmeldt visse synspunkter, det er delvis tatt visse forbehold som det nå vil bli nødvendig å drøfte nærmere både før arbeidet tar til 8. september med å skrive konvensjonen, og også mens arbeidet med å skrive konvensjonen pågår. Dette blir ikke en helt enkel timetabell for noen, men situasjonen ligger vel slik an at man nå bør forsere dette arbeidet så meget som man på forsvarlig måte kan.

Vi har allerede avtalt med arbeids- og næringslivets organisasjoner hvordan den mest effektive kontakt med disse kan finne sted i denne perioden, og det er avtalt at man skal beholde de organene man har, nemlig Frihandelsutvalget med direktør Getz Wold som formann, og Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid.

En annen viktig side av denne saken for Regjeringens vedkommende er å få en hensiktsmessig og riktig kontakt med Stortingets organer i denne tid, og det er en kontakt som bør være mest mulig effektiv og gå mest mulig i detalj. Jeg er klar over at man her kommer inn på et overordentlig vanskelig tema. Det er innlysende at det er Stortinget som vil måtte ta avgjørelsen om Norges endelige stilling til disse planer. Det er imidlertid like innlysende at det er i de nærmeste tre månedene da konvensjonsteksten skal utformes, at vi har muligheter for å påvirke de bestemmelsene som kommer i denne traktat, og det er ut fra det hensyn av betydelig interesse at Regjeringen kan få en selvsagt uforbindtlig, men allikevel best mulig

kontakt med Stortingets organer når det gjelder utformingen av disse forskjellige bestemmelser.

Som sagt, i Saltsjöbaden var det alminnelig enighet om det prinsipielle grunnlag i den foreliggende rapport. I hovedspørsmålet om avviklingen av tollsatsene, foreligger det en portugisisk reservasjon som allerede var lagt frem på det første Saltsjöbad-møte, idet de hadde anmodet om å få overveiet noe lempeligere avviklingsregler for tollreduksjonene enn de som er forutsatt. Når det gjelder utgangspunktet for tollavviklingen er man enige om at dette skal være tollsatsene pr. 1. januar 1960. Det var i møtet i Saltsjöbaden en god del diskusjon om hvorvidt man skulle basere seg på de faktiske eller de legale tollsatsene, og på det punktet var det ikke enighet. Enkelte land ville foretrekke de legale tollsatser, og andre ville foretrekke de tollsatsene som man faktisk anvender. Dette vil måtte bli gjenstand for nærmere overveielse. Dessuten er det et enkelt land, nærmere bestemt Danmark, som i løpet av høsten vil innføre en ny tolltariff. Denne nye danske tolltariff er det forøvrig gjort nærmere rede for i hovedprinsippene i den redegjørelse utenriksminister Krag ga i Folketinget om syvmaktssamarbeidet.

Når det så gjelder spørsmålet om tollrestitusjon og fiskaltollsats innen dette systemet, reiser det seg ingen avgjørende problemer. De ser ut til å være vesentlig av teknisk karakter. Heller ikke er det noen avgjørende vanskeligheter når det gjelder spørsmålet om de kvantitative importrestriksjoner.

For unntaksklausulene er vel situasjonen den at mange kunne ønske flere unntaksregler. I forbindelse med utarbeidelsen av en plan som denne, er jo problemet bestandig hvor langt man skal gå i å ha faste regler og hvor langt man skal gå i retning av å ha forskjellige unntak fra disse faste regler. Der vil det nok kunne være forskjellige interessemotsetninger som vil måtte drøftes nærmere. Det samme gjelder vanskeligheter i spesielle sektorer og de bestemmelser man skal ha for å gjøre unntak for deres vedkommende.

Et av de vesentlige spørsmål som reiser seg i forbindelse med en plan som denne er selvsagt spørsmålet om opprinnelsesregler, regler for hva som skal betraktes som varer som har sin opprinnelse innenfor området. De aller fleste av dem som har uttalt seg om den saken, gikk inn for at man der skulle bygge videre på det arbeidet som har vært gjort i Paris, og hvor man altså har en bestemmelse om 50 prosent foredlingsverdi som et ledd i kriteriene. Den eneste alvorlige innvending mot dette grunnlaget kom fra Danmark, som mente at det var for stramt, og begrunnet det med Danmarks spesielle stilling som et land som hadde lite råmaterialer og måtte basere seg meget på en videreforedlingsindustri og derfor ønsket mer liberale opprinnelsesregler. Hele det problemkomplekset er for tiden under drøftelse i en arbeidsgruppe som er etablert for det formålet, og her i Oslo har Industridepartementet gående et samarbeid med de forskjellige industribransjene om å finne frem til de reglene som man måtte anse som de hensiktsmessige på de forskjellige områder. Dette er et arbeid som vil komme til å ta ganske lang tid.

Når det så gjelder konkurransereglene, foreligger det ikke noen avgjørende problemer med hensyn til spørsmålet om statsstøtte til den økonomiske virksomhet, og heller ikke når det gjelder de kvantitative eksportrestriksjoner og

eksportavgiftene. Kontrollen med trustene og kartellene er det vel også stort sett enighet om, idet man der vil holde seg til det man hadde oppnådd enighet om i Paris. Når det gjelder offentlige foretak og statsmonopoler foreligger det ingen vesentlige problemer, heller ikke når det gjelder dumping. For hele det feltet som heter etableringsrett foreligger det imidlertid en rekke vanskelige problemer som sikkert vil trenge en meget inngående drøftelse i tiden fremover.

Man kan vel når det gjelder disse sentrale delene av selve frihandelsområdekonvensjonen og dens tekniske bestemmelser si at det foreligger prinsipiell enighet om at man her har noe som man bør kunne bli enig om. De synspunktene som ble satt frem under møtet, vil nå bli tatt i betraktning ved den nærmere bearbeidelse av saken, idet dette Saltsjöbad-møtet – hva vi forøvrig hadde regnet med – ikke tok sikte på å drøfte alle de mange tekniske og forøvrig også ikke-tekniske problemer som vi vet det foreligger noen uenighet om, men hvor vi regner med at det må kunne være mulig å bli enige.

Ved et tidligere møte i utenrikskomiteen nevnte hr. Petersen hele spørsmålet om harmonisering av de ytre tollsatsene og uttrykte et ønske om at man i denne planen burde innføre som et nytt element i tillegg til det som allerede er der, tanken om gjennom en viss periode å gjennomføre en tollharmonisering mellom denne gruppe land. I et senere møte i Rådet for internasjonalt økonomisk samarbeid nevnte jeg at denne saken var reist, men da det fra næringsorganisasjonenes side ble gitt uttrykk for at de nærmest mente man ikke burde reise dette spørsmålet, har vi heller ikke reist det under forhandlingene i Saltsjöbaden.

Det første Saltsjöbad-møtet ble for jordbrukets vedkommende enig om at man der skulle ta opp bilaterale forhandlinger mellom de mest interesserte land for å se om det var mulig å komme frem til en løsning. Slike bilaterale drøftelser er senere blitt ført mellom Danmark og Storbritannia og mellom Danmark og Sverige, og for visse posisjoners vedkommende er enighet oppnådd. Danmark vil videre ønske å drøfte avsetningen av sine jordbruksprodukter både med Sveits, med Portugal og med Norge. Drøftelser med Norge begynner i Oslo i dag. Tanken er at man for jordbruket skal få en særavtale som skal komme i tillegg til frihandelsområdeavtalen og utgjøre noe helt for seg selv.

Når det gjelder fiskerivarenes behandling, vil jeg først få vise til det som ble nevnt forrige gang om sakens stilling etter det første møtet i Saltsjöbaden. Forholdet var jo der at det forelå enighet nokså langt på vei, idet man for det første var enig om å ha en særavtale for fisk og fiskevarer, få fiskeriene skilt ut fra jordbruket, noe som vi har ansett som ganske viktig, særlig når vi tenker på de fremtidige forhandlingene. Det var også enighet om at visse kategorier av industrielt bearbeidede fiske- og sjødyrvarer burde undergis samme behandling som industrivarene. I denne kategorien ville hermetikk, herdet fett, fiskeolje, sildolje og sildemel falle. Problemet reiste seg i forbindelse med ferskfisken, de frosne filetene og saltfisken. Det var særlig på britisk side man i Saltsjöbaden hadde vanskeligheter med disse kategoriene, og en enighet om denne saken var ikke mulig å oppnå under det første Saltsjöbad-møtet. Dette er grunnen til at denne sak i rapporten fra det første Saltsjöbadmøtet fremtrer som et norsk forslag som de andre land vil

underkaste velvillig overveielse. Det er formelt riktig, men det var allerede på det tidspunkt langt på vei enighet om store deler av dette forslaget.

Vi drøftet meget inngående hvilken forhandlingslinje vi skulle følge med hensyn til behandlingen av denne saken under møtet i Saltsjöbaden. Jeg skal der få vise til den omdelte innstilling fra embetsmannsutvalget, hvor denne sak er behandlet på s. 18 og utover. Vi kom til det resultat at vi under drøftelsene i Saltsjöbaden ville holde på den prinsipielle linje at det også for ferskfisk, frosne fileter og saltet fisk burde være tilsvarende behandling som den man har for industrivarene. Det er en rekke argumentasjoner som kan framføres for dette standpunkt, og ganske spesielt kan det jo for Norges vedkommende anføres at planen ikke vil ha den tilstrekkelige balanse hvis vi ikke finner en rimelig løsning for fiskens og fiskevarenes vedkommende.

Vi bestemte oss for å følge den linjen av flere grunner. Vi mente at selve saken tilsa at man skulle gjøre det. Vi mente at vi burde holde på den linjen også av hensyn til de fremtidige forhandlinger som vi håper vil komme opp med seksmaktslandene, fordi det man får til her antagelig vil sette mønsteret for fremtidige europeiske ordninger. Det var også av betydning for oss i denne sammenheng at det i OEEC til høsten skal være en konfrontasjon av de forskjellige lands fiskeripolitikk, og vi så det slik at det ville være riktig at vi holdt på vår prinsipielle linje nå, slik som vi ville komme til å gjøre det i disse konfrontasjonene. Vår stilling ved disse senere konfrontasjoner av fiskeripolitikken ville bli svekket hvis vi skulle gi inn på vår prinsipielle linje nå.

I denne sammenheng vil jeg gjerne peke på at det er en viss forskjell på det danske opplegget for jordbruksvarenes vedkommende og den linjen vi har fulgt for fisken og fiskevarene. I og med den ordningen som danskene er kommet frem til overfor britene når det gjelder de bestemte landbruksvarene, først og fremst bacon, har Danmark også gitt uttrykk for at dermed er den saken i orden, og de vil ikke ha muligheter for å reise spørsmålet om en fullstendig handelsfrihet for jordbruksvarenes vedkommende. Her foreligger det en viss uenighet på britisk og dansk side om hva de egentlig er blitt enige om, men det sies i all fall på britisk hold at det foreligger en protokoll som klart gir uttrykk for dette. Vi har for fiskens og fiskevarenes vedkommende fått til en delordning på tilsvarende måte f.eks. for hele vår eksport til Storbritannia av hermetikk, som jo ikke er så ganske ubetydelig. Der skal tollsatsene forsvinne, men vi holder altså fremdeles på den prinsipielle linje at tollsatsene skal bort for hele området. Der er det en viss forskjell mellom hele vårt opplegg til disse forhandlingene og den linjen danskene har fulgt.

Vi drøftet meget inngående før det siste møtet i Saltsjöbaden om vi før møtet skulle ta kontakter i London for å snakke med britene, som jo representerer det vanskelige i denne saken. Vi kom til at det ikke var hensiktsmessig å gjøre det, men at vi i stedet fikk sørge for å få snakket med de ansvarlige britiske statsråder før møtene tok til i Saltsjöbaden, og vi gav samtidig beskjed i London om at vi ønsket å fortsette drøftelsene om fisken og fiskeproduktene for å forsøke om vi oss imellom kunne komme et skritt videre til forståelse før møtene i Saltsjöbaden tok til. Statsråd Bratteli og jeg hadde et møte med den britiske finansminister og Mr. Maudling

mandag morgen før møtene tok til, og drøftet hele situasjonen med dem. De kjenner jo godt vår problemstilling og våre interesser og den store betydning vi tillegger denne saken. Vi forklarte dette igjen ganske kort, for å ha klarlagt våre vesentlige posisjoner, og både Mr. Heatcoat Amory og Mr. Maudling gav uttrykk for at dette var noe de kjente godt til. De hadde imidlertid også på sin side visse vanskeligheter. Disse vanskelighetene er vesentlig av politisk art, og selv om det ikke ble sagt uttrykkelig, kan man vel si at de meget bevisst søkte å skape den forståelse hos oss at denne saken vil kunne løses på en tilfredsstillende måte over noe lengre tid.

Det er nokså innlysende hva de mener med «noe lengre tid». Det er at de av rent indrepolitiske grunner ikke tør ta denne belastning før valgene, som etter de rykter som gikk i Saltsjöbaden kommer til å finne sted enten 15. eller 22. oktober. Jeg spurte Heatcoat Amory om det kunne være så forferdelig farlig med denne side av saken, for det kunne da ikke være *så* mange fiskerstemmer i de britiske valgene. Han sa at han kunne forsikre meg at det var merkelig hvor mange valgkretser man har i Storbritannia hvor det også er en fiskerihavn. Man kan kanskje ut fra de særlige britiske politiske forhold forstå dette. Det er ikke så mange stemmer som skal til for å skape eller ødelegge en majoritet. Og de har visse vanskeligheter når det gjelder fiskeriene, mye større vanskeligheter enn når det gjelder jordbruket. Som de sa: «Når det gjelder jordbruket, kan vi ta vare på de interessene som gjør seg gjeldende for britisk jordbruks vedkommende ved gjennom våre støtteordninger for jordbruket å kompensere for det som måtte være skadevirkningene av den stilling Danmark har fått. Det er et spørsmål om hvor mye finansministeren skal betale ut. Det er jo noe ganske annet med fiskeriene. Våre kystfiskerier, som ikke er noe særlig viktige, er riktignok i en viss grad subsidiert, men vårt fiske på de fjerne farvann som er de store fiskeriene, har ingen form for subsidiering.»

De nevnte videre at det var vanskelig i den nåværende situasjon å gi tilsagn om over et visst antall år å redusere tollsatsene på den norske frossenfisken og ferskfisken, bl.a. av den grunn at disse norske fiskerier er subsidiert og på grunn av den usikkerheten som hele spørsmålet om 12-mils-grensen hadde skapt. Dette er vanskeligheter som vi jo også kommer til å ha senere i høst og kanskje også neste år. Jeg spurte dem i den forbindelse hvordan de ville stille seg hvis FN-møtet i 1960 bestemmer seg f.eks. for å godta det kanadiske forslag om 6 plus 6 som internasjonal lov når det gjelder fiskeri- og sjøgrense. Til det svarte de at de ikke hadde tatt noe standpunkt. Her foreligger det altså visse konkrete vanskeligheter, og det foreligger en hel del psykologiske og politiske problemer, og det er for vårt vedkommende nå spørsmål om hvordan vi videre skal håndtere saken.

En ting er ganske klart, nemlig at det er skapt ganske overdrevne forestillinger om hva frihet for fiskeeksporten kan komme til å medføre. Storbritannia har en egen fangst av det de kaller whitefish – fisk av torskearten osv., alt bortsett fra sild – på omkring 700 000 tonn området. Den norske totalfangst av tilsvarende fisk ligger på godt og vel halvparten. I tillegg til den egne fangst på 700 000 tonn har britene en import som ligger på 60 – 90 000 tonn. De har altså et totalkonsum som ligger på omkring 800 000 tonn. I den diskusjon som har vært om dette problem, har det kanskje til en viss grad vært slik at den forestilling er blitt

skapt at det ville komme veltende store mengder av norsk frossenfisk hvis tollsatsene her går ned. Det er jo i og for seg helt utenkelig. Vi har der en årsproduksjon som ligger på omkring 25 000 tonn. Får vi denne ordningen til – som etter min oppfatning ikke vil ha sin vesentlige betydning vis-à-vis Storbritannia, men for å åpne det svenske marked og for senere å muliggjøre en ordning på kontinentet – kan det jo, selv om den årlige fangstmengde i de norske fiskeriene skulle stige, ikke komme til å dreie seg om slike kvantiteter som mange ofte har vært redde for. Dette er noe som vi er nødt til å gå nærmere inn på.

Etter at fiskeriministeren og jeg hadde hatt den første sammenkomsten med de britiske statsrådene, hadde vi flere drøftelser med de britiske eksperter på dette område som var til stede i Saltsjöbaden, og også underhånden med Maudling og Heatcoat Amory. Vi kom etter disse forskjellige drøftelsene til det resultat at vi ikke ville være tjent med en veldig diskusjon om denne sak under selve møtet. Etter vår vurdering ville det kunne ha overordentlig skadelige effekter. Det er jo hevet over enhver tvil at den store skare av journalister fra alle land som var i Saltsjöbaden, og som arbeidet meget effektivt, i høy grad var observante på denne saken og i høy grad var interessert i å finne ut om det ikke var et vesentlig område hvor det var en stor uenighet – for det er jo alltid noe som gir bedre overskrifter i avisene og skaper større interesse enn det det er enighet om. Vi var mindre interessert i å ta et stort oppgjør for åpen scene også av den grunn at man da kunne risikere at enkelte av de andre land kanskje ville begynne å angre på de standpunkter de tidligere hadde inntatt, hvilket igjen ville vanskeliggjøre vår situasjon.

Etter nye samtaler med de britiske statsrådene foreslo vi at de tirsdag morgen kort skulle omtale sine problemer og foreslå at denne saken skulle gjøres til gjenstand for fortsatt drøftelse mellom regjeringene. Da hadde jeg allerede i et formelt statement som jeg gav mandag, klart gjort rede for den store betydning man på norsk side tiller en rimelig løsning av dette problemet og pekt på at det ikke ville være mulig i Norge å få tilstrekkelig offentlig støtte for denne plan hvis vi ikke fikk en rimelig løsning på markedsproblemene for fisk og fiskevarer. Dette ble altså nevnt i et åpnings-statement den første dagen i fullt møte sammen med en rekke andre punkter som vi mente man måtte legge avgjørende vekt på, og det vil alt sammen bli nærmere omhandlet i den rapporten som kommer fra den norske delegasjon. Den britiske finansminister tenkte over vårt forslag og sa seg villig til å gjøre dette. Han omtalte derfor på møtet tirsdag den britiske regjeringens vanskeligheter, sa at man trengte noe mer tid og bad om at denne saken nå ble gjort til gjenstand for fortsatt drøftelse mellom regjeringene. Jeg benyttet da anledningen til igjen å understreke den store betydning denne sak har for Norges vedkommende. Jeg sa at jeg var skuffet over dette og at jeg visste at man i Norge ville være skuffet. Jeg sa at det ville være vanskelig for meg å forklare denne situasjon i Norge. Det ville være vanskelig for meg fordi jeg jo ikke kunne fortelle denne historien til norske aviser for offentliggjørelse. Det ville jo med en gang føre til at en britisk statsråd ville få et spørsmål i Parlamentet og ville måtte gi et svar som antagelig ville låse forhandlingssituasjonen fast enda mer.

Derfor må vi etter min mening være interessert i, fordi dette er en viktig norsk næringsøkonomisk sak, at det ikke blir fremkalt en situasjon som kan gjøre de videre forhandlinger enda vanskeligere. Selv om det i en del av pressen er fremkommet en rekke spekulasjoner og også en del betraktninger om at denne forhandlingssituasjon ikke har vært skjøttet på en tilfredsstillende måte, anser jeg det hverken som hensiktsmessig eller mulig for Regjeringen å gi noe svar på dette på det nåværende tidspunkt.

Det er ganske klart at britene har store bekymringer, for de synes nok at de selv er kommet i en kjedelig situasjon. Jeg hadde i går en lengre samtale igjen med den britiske finansminister, og han sa: Vi er enige. Vi er enige om at vi i løpet av denne perioden må finne frem til noe annet enn den form for omsetning av disse varene som vi nå har. Spørsmålet er bare *hvordan* vi skal få gjort det, og *når* vi skal få gjort det. Og han sa at når som helst vi på norsk side var interessert i å drøfte denne saken igjen med medlemmer av den britiske regjering, når som helst vi måtte ha nye synspunkter eller forslag, ville de med glede se oss i London.

I denne sammenheng vil jeg gjerne få uttrykke et personlig håp om at Stortingets fiskerikomite under sitt forestående besøk i Storbritannia kanskje kunne være oppmerksom på de problemer som her foreligger. Komiteen skal jo reise rundt i forskjellige fiskerihavner, og en ting er sikkert, og det er at alle aviser og alle folk vil spørre komitemedlemmene om hva de mener om situasjonen etter Saltsjöbaden. Om jeg skal få si det slik, så tror jeg det ville være i Norges interesse om de da kanskje ikke sier mer enn at denne saken jo er gjenstand for drøftelse mellom regjeringene. Jeg vet at dette er et vanskelig spørsmål, men jeg kan i all fall som den som fører disse forhandlinger få uttrykke et personlig ønske i denne forbindelse.

Til slutt vil jeg gjerne få nevne spørsmålet om kapitalproblemet, som er en annen sak som vi har lagt stor vekt på tidligere fra norsk side. I Saltsjöbad-rapporten er dette formulert slik at det fra enkelte lands side er pekt på at det bør være fri kapitalbevegelse mellom landene. Vi har alltid i forbindelse med avtaler av denne art fremholdt dette som en viktig sak. Dette er heller ingen enkel sak i den nåværende situasjon. Allerede for nær 14 dager siden hadde vi her i Oslo besøk av en britisk delegasjon bestående av representanter for Bank of England for å diskutere denne saken. De sa at de nødvendig ville gå inn på en sånn prinsippløring i en konvensjonstekst på det nåværende tidspunkt. De regnet nok at med et fortsatt sterkt pund, som de gikk ut fra at man ville ha, ville den frie kapitalbevegelse komme i løpet av noen år, men de var ikke forberedt på nå å traktatfeste det. Bl.a. var de ikke noe interessert i en kapitaloverførsel fra Storbritannia til Sveits. De spurte oss om vi kunne tenke oss å finne frem til et annet, praktisk arrangement istedenfor denne prinsipputtalelsen, og vi sa at det var vi villige til å drøfte. Som et resultat av drøftelsene med britene foreligger det et utkast til en ordning som går ut på at Norge på det britiske kapitalmarked vil være likestillet med sterlingområdelandene i alle henseender, og stort mer kan vi jo ikke vente. Det vil si at det ville være meget urimelig å vente noe mer enn fullstendig likestilling med sterlingområdelandene.

I Saltsjöbaden har vi hatt drøftinger med sveitserne og svenskene om de samme spørsmål. Med Sveits har vi fått en ordning som – etter det vi forstår – vil være meget gunstigere og gi Norge og norske bedrifter langt gunstigere muligheter på det sveitsiske lånemarked enn vi har hatt før. Når det gjelder Sverige, har vi ennå ikke kommet noe særlig langt i drøftelsene, og de må føres videre. Forutsatt at man får en tilfredsstillende ordning for kapitalspørsmålet også med Sverige, er det da et spørsmål om man ikke, siden det skaper vanskeligheter, kunne la være å presse på for å få en prinsipputtalelse om denne sak i konvensjonen.

La meg også få nevne at forholdet til De seks naturligvis også ble inngående diskutert. Det var noen uenighet om når man eventuelt skulle ta et initiativ for å få i gang forhandlinger igjen med De seks. Etter en del diskusjon ble man enig om at det vel var riktig å se tiden noe an før man offisielt gjennom en demarche ba om å få ta opp forhandlingene. Bl.a. bør en del av denne traktat være skrevet før man tar et slikt formelt initiativ. Men det var også enighet om at man på uformell – underhånds – basis bør sørge for en best mulig kontakt med De seks og forklare hva som har skjedd, med sikte på å få åpnet disse forhandlinger igjen. Den gruppe av høyere embetsmenn som skal være ansvarlige for utarbeidelsen av konvensjonsutkastet, har da også fått i oppdrag å følge utviklingen når det gjelder samarbeidet mellom De seks og mulighetene for å komme fram til en forståelse, og de har også fått i oppdrag å legge fram forslag i saken.

Det kunne være mange andre ting å nevne. Jeg kan ikke i farten komme på noen andre vesentlige punkter enn dem jeg har nevnt, men det betyr ikke at det ikke kan være andre vesentlige punkter. Dette har vært en rent muntlig redegjørelse. Jeg har ikke en gang hatt noen notater, så jeg har måttet gi denne redegjørelse ut fra min hukommelse, og den kan selvsagt, når det gjelder så pass mange begivenheter som det her er tale om, svikte litt en gang iblant. Hvis så skulle ha vært tilfellet, vil jeg be om unnskyldning, og få komme tilbake til slike tilleggspunkter senere.

Formannen: Jeg takker handelsministeren for redegjørelsen.

Jeg vet ikke om det ikke ville være hensiktsmessig, som handelsministeren antydte, at kanskje stortingspresident Hønsvald sa litt om møtet i Nordisk Råds presidium.

Hønsvald: Det kan jeg gjøre ganske kort. Som statsråd Skaug gjorde rede for, sendte Nordisk Råds presidium en henvendelse til statsministrene, som jo skulle ha møte etterat vi var ferdige, og den gikk ut på at planen om et nordisk fellesmarked ikke måtte droppes, men at det økonomiske samarbeid i Norden måtte føres videre i hensiktsmessige former. Så vidt jeg husker ordlyden, gikk henvendelsen ut på at man overfor de andre fire i sjumaktssamarbeidet skulle forbeholde seg handlefrihet når det gjaldt spørsmålet om formene for et nordisk samarbeid.

Dette resultat kom presidiet fram til etter to møter, først et særmøte det holdt, og senere dette fellesmøtet med samarbeidsministrene. Det var en av de danske representanter som ikke ville stemme for denne henvendelse, nemlig Einer-Jensen.

Han var ikke mot selve tanken, men han mente henvendelsen var unødvendig etter de uttalelser som falt, også fra samarbeidsministrene, på det fellesmøte som vi hadde med dem.

Jeg kan kanskje nevne at på det særmøte som presidiet hadde, var finnene, og da særlig Fagerholm, nærmest bitre over at det nordiske fellesmarked syntes å ha så små sjanser. Fagerholm hadde åpenbart ikke noen særlig tro på de andre samarbeidsformer som kunne komme på tale hvis det ikke ble noe av fellesmarkedet. I all fall syntes han ikke å ha noen tro på at Finland kunne komme med i dette samarbeid, og i en bordtale sa han nokså spydig at vi hadde gått ut på bjørnejakt og var kommet hjem med en kanin. Under møtet sa han at det ville være en katastrofe for Finland om det ikke kom med i et fast økonomisk samarbeid vestover. Den finske handelsminister uttalte seg noe mer forsiktig, men han meddelte at den finske regjering var innstillet på å gå med i et nordisk fellesmarked. Den erklæring som Sukselainen avga, kom jo først på et senere tidspunkt.

På begge de møtene vi holdt, altså både på Nordisk Råds presidiums særmøte og på fellesmøtet med samarbeidsministrene, var Bertil Ohlin nærmest aggressiv i sin argumentasjon for et fellesmarked. Han hadde ingen tro på tanken om f.eks. et investeringssamarbeid eller et produksjonssamarbeid hvis det ikke ble noe av fellesmarkedet. De to tingene måtte etter hans oppfatning ses i sammenheng. Men jeg skylder å gjøre oppmerksom på at på dette område ble han stående alene, han fikk ingen støtte, bortsett da fra Fagerholms pessimistiske betraktninger.

Mitt inntrykk fra begge disse møtene var at interessen for et nordisk fellesmarked ikke er svekket på dansk og svensk parlamentarisk hold, og finnene håper, som statsråd Skaug sa, meget sterkt på at fellesmarkedet blir etablert i en hensiktsmessig form også i den situasjon som nå er oppstått.

Jeg kan kanskje føye til at statsråd Skaug under fellesmøtet bebudet at hvis de andre fire i frihandelsområdet var innforstått med at arbeidet med fellesmarkedet kunne føres videre, ville det ikke kunne skje med bibehold av de fordeler Norge hadde oppnådd under forhandlingene. Det ville derfor bli nødvendig med nye forhandlinger for å oppnå kompensasjon for de fordeler som vi da i tilfelle måtte gi slipp på.

Danskene var, i all fall på det tidspunkt da jeg var sammen med dem, noe handicappet av den uenighet som var i Danmark, og som vel er der fremdeles, når det gjelder forholdet til frihandelsområdet. Venstre ville jo innlede forhandlinger med de seks, mens de konservative – det var Ole Bjørn Kraft som representerte de konservative – ville ha en betenkningstid, ville ha spørsmålet om frihandelsområdet utsatt inntil man fikk et noe klarere bilde av det. Men situasjonen i Danmark er jo nå helt avklaret, og hverken venstres eller de konservatives standpunkt er aktuelt lenger.

Når disse møtene som jeg var med på, vesentlig beskjefteget seg med fellesmarkedets skjebne, kom det ikke minst av at svenskene ønsket å kjøre det spørsmålet i forgrunnen. Det kom derfor til helt å prege det fellesmøte vi hadde med samarbeidsministrene. Jeg vet ikke hvordan situasjonen nå ligger an, eller om man overhodet har oppnådd noe i retning av å få en tilkjenneivelse av hvordan de andre

fire i frihandelsområdet ser på dette spørsmålet, men jeg syntes jeg forsto av statsråd Skaugs redegjørelse at dette spørsmål i all fall ikke er av de mest aktuelle. Det er andre ting som opptar tankene og forhandlingene mer enn akkurat dette med det nordiske fellesmarked.

Dette var altså i korthet noen små inntrykk av de to møtene jeg deltok i. Jeg var ikke noe stort med i debatten selv, vesentlig av den grunn at jeg kom til å lede begge disse møtene. – Det eneste jeg gjorde, var at jeg summerte opp de inntrykk jeg hadde av de uttalelser som kom på fellesmøtet med samarbeidsministrene, og der kunne jeg altså konstatere at det på alle hold var enighet om at hvis det fantes noen mulighet, skulle vi forsøke å ta opp spørsmålet om det nordiske samarbeid på Saltsjöbaden-møtet, og eventuelt da få en slags godkjenning for at forhandlinger om spørsmålet kunne føres videre.

Statsråd Skaug: Jeg kom beklageligvis ikke inn på det punkt i min redegjørelse. Jeg vil derfor gjerne få føye til et par ord både om denne sak og om Finnlands stilling.

Vi hadde et nordisk samarbeidsministermøte også før møtet av regjeringsmedlemmer fra de 7 land, og der var da handelsminister Karjalainen og hans medarbeidere til stede. Det vi drøftet der, var for det første Finnlands stilling i lys av den erklæring som var gitt av den finske statsminister i Kungälv. Vi spurte handelsminister Karjalainen om det etter de pressereaksjoner som var fremkommet i Moskva etter Kungälv-møtet, var noen endringer i den finske stillingtagen, eller om finnene fremdeles sto på det samme standpunkt som statsminister Sukselainen hadde gjort rede for på det lukkede møte i Kungälv. Han sa at det siste var tilfellet, og at de ønsket å fortsette sine undersøkelser i retning av en orientering mot De sju. Han presiserte igjen at de konstitusjonelle organer i Finland selvsagt ikke hadde tatt stilling, at saken overhodet ikke hadde vært drøftet i riksdagen, og at heller ikke den finske regjering hadde hatt slikt materiale til sin disposisjon at den kunne gjøre seg opp en endelig mening om denne sak. Hans første ønske var derfor å få til en tilknytning til det nå pågående arbeid som ville gjøre det mulig for ham å sette seg inn i og overveie og vurdere hele denne saken. Helst ville han da ha en observatørstatus for Finland i det fortsatte arbeid. Det sa vi for det første at vi kunne forstå, og dessuten at vi ville støtte det, og at vi skulle forsøke å få de andre med på det. Men vi sa samtidig at vi regnet med at dette ville kunne bli vanskelig, fordi det også er andre land i Europa, og da land som er med i OEEC, som gjerne vil ha en observatørstatus og har bedt om å få det, men uten at vi har funnet det riktig å gå med på det.

Dette var gjenstand for en god del drøftelse underhånden, og også i åpne møter av De syv, og man kom etter en del diskusjon frem til et forslag om at finnene for det første skulle komme til et møte og legge frem sin sak. Det gjorde de, og de ga der klart uttrykk for sine ønsker for så vidt. Man drøftet så hvordan dette samarbeid, denne kontakt videre skulle utvikles, og man er kommet frem til at det foreløpig skal skje ved at finnene har separate drøftelser med disse gruppene som kommer til å være i arbeid. Det er ikke utarbeidet i detalj. De kommer ikke til å

være medlemmer, men kommer til å ha møter sammen med dem, og det første av den slags møter fant sted i går. Etterat embetsmennene fra de sju land hadde drøftet det fortsatte arbeidsprogram, hadde de et møte sammen med de finske embetsmenn og drøftet den samme sak. Dette arrangement har man fra finsk side sagt seg tilfreds med, og nederst på side 3 og øverst på side 4 i det kommuniqué som er delt ut, er det redegjort for Finnlands stilling.

Med hensyn til det nordiske samarbeid ble vi enige om at det skulle utarbeides en felles nordisk deklarasjon som skulle avgis på statsrådsmøtet av De sju, og denne deklarasjon vil man finne gjengitt i kommunikeet på side 3. Man kan vel si om denne deklarasjon at den er nokså vag, og man kan med full rett si at den kan gjøres til gjenstand for fortolkninger, og det er med vilje at den er skrevet slik. Da den ble fremført av Krag, ble det med en gang reist spørsmål av Portugal, støttet av Sveits og støttet av Storbritannia, om hvorvidt det vi hadde i tanke, ville medføre diskriminatoriske tiltak innenfor sjumaktsgruppen til gjensidig nordisk fordel, og det ble meget sterkt fremhevet at det mente de ikke det kunne være rimelig å godta. Vi hadde snakket med de fleste av delegasjonene på forhånd og sagt at det var kanskje ikke nødvendig å ha noen stor diskusjon om dette. Vi henviste til denne erklæring, hvor det står tilslutt at de tiltak som kommer på tale når det gjelder planene om nordisk økonomisk samarbeid, vil bli drøftet med de øvrige medlemmer av Frihandelsforbundet i den utstrekning de har interesse for de andre medlemmer.

Der står saken. Jeg tror at skulle man nå forsøke å gå inn for spesielle interne diskriminerende tiltak innenfor sjumaktssamarbeidet, ville det ikke være mulighet for å få det til, kanskje ikke først og fremst på grunn av motstand fra Storbritannia, men på grunn av motstand fra de andre mindre landene innenfor dette samarbeid. Det ville jo f.eks. bety at Norge med en gang ville få tollfri adgang for en rekke varer på det svenske marked som Sveits og Østerrike ikke ville få. De ville først få det i løpet av 10 år, og de mener at dette ville være en forrykkelse av balanseforholdet innenfor hele systemet som ville være urimelig.

Det blir nå utarbeidet en fullstendig skriftlig rapport fra Saltsjöbaden-møtet med en redegjørelse for forhandlingenes gang og også med redegjørelse for forskjellige av de underhåndsdrøftelser som fant sted, særlig om fisk og fiskeprodukter, og denne rapporten vil vi sende til denne komite. Vi regner med at den skal være ferdigskrevet og stensilert om et par dager.

Røiseland: Dette er så pass mange viktige saker på eitt Brett at det er absolutt uråd å ta standpunkt til alt dette no over bordet. Min reaksjon er likevel at ein må seie at det har skjedd gledelege ting og er gjort gode framsteg i Saltsjöbaden, enda eg ikkje dermed på nokon måte vil ha sagt at no får norsk næringsliv ein dans på roser. Det gjør det slett ikkje.

Handelsministeren har heilt rett i at dei to-tre månadene som fylgjer no, blir nokså avgjerande for oss. Det nyttar ikkje å freista å få noka endring i denne avtalen når han kjem fram til Stortinget til ratifikasjon. Då er det å godta eller å forkaste han, og vi må sjølvsagt godta han som han ligg føre då, det trur eg nok vi må gå ut frå. Vi veit at ting som kan vere nærast bagateller sette i samanheng med det heile,

kan vere nokså viktige for oss, viktige i all fall for vårt næringsliv, så det er heilt klårt at dei 2 – 3 månadene som kjem, er på mange måtar ei nokså avgjerande tid for vårt næringsliv. Folk der har vel lettare enn nokon annan for å ta stilling til detaljar og mange av dei praktiske ting, men så viktig som dette er, synest eg også det må haldast nøye kontakt med dei politiske organ, og endå om denne komite må kallast inn fleire gonger, meiner eg at det må gjerast, og at ein ikkje må ta omsyn til at dette er ferietid, og at det blir noko bråk for medlemene, for så avgjerande ting som det her gjeld, meiner eg at det må gjerast.

I det ligg ikkje at eg har nokon kritikk mot eller noka mistillit til den måte departementet kjem til å handsama denne saka på. Men alle veit vi at når fleire med ulike syn og som representerer ulikt næringsliv og ulike landsdelar, kjem saman, kan det hjelpe til å løyse visse vanskar som ein elles ikkje ville greie.

Det blir ikkje nokon dans på roser for norsk næringsliv, endå eg meiner det likevel er gledeleg, det som er gjort, og måten det er gjort på. Då må ein feste seg ved det som er sagt om fisk. Min reaksjon, i all fall min førebels reaksjon, på den orientering som handelsministeren gav på det punkt, er at eg synest det var eit klokt opplegg frå Regjeringa i fiskeripolitikken. Men kunsten er no å få opplegget i hamn, og det kan bli nokså ulike meiningar i Stortinget dersom det får seg førelagt ein avtale til ratifikasjon, og spørsmålet om fiskeria ikkje er løyst. Det kan bli ein nokså delikat situasjon. Det må gjerast nær sagt det som gjerast kan, for å få dette i hamn.

Så var det ein annan ting. Det er spørsmålet om den nordiske tollunion. No vil eg seie at dei opplysningar som har kome, har klårlagt ein god del av det, serleg det siste innlegget frå handelsministeren. Eg var ikkje så lite i villreie etter det kommunikéet som kom frå Kungälv. Dette kommunikéet synest eg ikkje er så serleg klårt. No er det ikkje noko som er serlegt for dette kommunikéet. Eit kommuniké bør vel ofte vere slikt at det ikkje er så serleg klårt. Eg skjønar godt det. Men det står der at dette frihandelsområdet mellom dei sju har ført til ein ny situasjon når det gjeld nordisk tollunion, og det er heilt rett. Men så blir det likevel sagt:

«Mötet underströk betydelsen i detta läge av ett intimt ekonomisk samarbete mellan de nordiske länderna av den art som samarbetsutskottet föreslagit».

Det er vel tollunionen. Det har gjort framlegg om tollunion. Men vel, vel, det var ein stasjon på vegen. Det siste er det som har hendt i Saltsjöbaden, der det viste seg, som rimelig er, at dei andre ikkje ville vere med på noko slag diskriminering mot dei.

Personleg vil eg nok seie, som eg har sagt før, at slik som situasjonen no er i Europa, meiner eg det må vere nokså vågeleg for oss å lage ein nordisk tollunion. Vi har fått seksmaktsunionen, som vi ikkje har nokon avtale med. Skal vi lage ein nordisk tollunion innanfor frihandelsområdet, vil resultatet bli at svenskane kan halde på sine tollsatsar og danskane kan auke sine, men at vi må setje ned våre når det gjeld tredje land, t.d. når det gjeld Tyskland, som driv diskriminering mot vårt næringsliv – ein heilt uheldande situasjon, synest eg det blir om vi går til dette no. Men det er vel ikkje så aktuelt at det ligg føre.

Så er det sagt i Kungälv at statsministrane hadde tankar om å skipe eit permanent nordisk ministerråd, som skal passe på det nordiske samarbeidet. Ein må vel då gå ut frå at det ikkje blir ein nordisk tollunion dei skal passe på, men at det kan bli, og bør bli, ymse økonomisk samarbeid i Norden, synest eg er heilt i orden, det meiner eg er ynskjeleg. Derimot vil eg ikkje ha teke stilling i dag til om det er naudsynt eller ynskjeleg med eit slikt permanent ministerråd. Eg er fullt merksam på at skulle det seinare vise seg at det var naudsynt, og ein ikkje hadde skipa det frå fyrste stund av, kan det då bli vanskelegare å gjere det, eg forstår at det kan bli vanskelegare seinare i eit frihandelsområde å kome og seie at no vil vi ha eit permanent ministerråd i Norden. No blir det sikkert godteke, og så står det der. Det er sjølvsagt ein argumentasjon som talar for det, men det er likevel eit spørsmål synest eg, om ein skal ha eit så pass stort apparat som det. Det vil eg ikkje ha teke noka stilling til i dag.

Så var det Finland, og Finland si stilling til Vest-Europa og til det økonomiske samarbeid i Vest-Europa er eit av dei store politiske spørsmål. Eg skal vedgå at eit av dei argument som verkeleg har tala for ein nordisk tollunion, har vore omsynet til Finland. Men som det no ser ut, så må ein gå ut frå at Finland ynskjer å få til ei ordning direkte med Dei sju. At det også vil ha eit økonomisk samarbeid i Norden, er vel nokså klårt, men det treng ikkje vere gjennom ein tollunion. At ein her må strekkje seg og finne seg i økonomiske offer, meiner eg vi får finne oss i, for heilt enkelt å få Finland med vestover.

Det som det kunne vere interessant å få greie på, er om Finland eller Sukselainen alt frå fyrste stund då han kom med si fråsegn, hadde rekna med den russiske reaksjonen som kom, at han alt frå fyrste dagen rekna med at russarane var mot dette, og at han likevel hadde mot til å seie det han gjorde.

Skal no resultatet bli, etter det som har hendt, at Finland må trekkje seg tilbake, vil det vere ein over lag syrgjeleg ting. Det ville vere ein siger for Sovjet, det er ikkje til å kome utanom. No har Finland tona flagg, og no har dei sagt frå også offisielt at dei vil stå fast ved samarbeid vestover, og skal dei då bli tvingne frå det, så vil det vere fælsleg.

Borten: Jeg la merke til at statsråd Skaug sa at heretter ville forhandlingene mer få karakteren av konkrete drøftelser av sakene. Jeg lurte derfor på hvor mye vi skal komme inn på detaljene allerede i dag. Skal vi det, er det et par punkter jeg gjerne ville berøre. Det vedkommer jordbruksavtalen. Der er det vel slik at vår målsetting stort sett er den vi har diskutert i forbindelse med St.meld. nr. 60, og som går ut på å dekke det innenlandske marked. Men det jeg gjerne vil ha presisert, allerede nå, er at vi ikke må låse fast forhandlingene helt ut etter det prinsippet, for jeg tror det er muligheter også for eksport av spesialprodukter fra det norske jordbruket, eksport som kan bli god å ta med i tiden framover. Det er en del forhold som gjør at vi har gode muligheter øyensynlig. Vi har en frisk dyrebestand, og vi har klimatiske forhold som kanskje tilsier en høy kvalitet på enkelte produkter, som gjør at de store markeder kan være interessert i våre spesialprodukter.

Nå hører jeg statsråd Skaug presiserer at dette skal ordnes gjennom bilaterale avtaler og med en særavtale for jordbruket i tillegg til hovedavtalen. Det er vel så, men det er et par punkter i de avtaleutkast vi har fått som bilag, som jeg gjerne vil berøre for å få klarlagt ting som jeg er i tvil om.

Det gjelder først og fremst den danske avtalen med Storbritannia, som er en bilateral avtale. Men så vidt det fremgår av teksten, gjelder de innrømmelser Storbritannia har gitt, samtlige 7 land. Det er vel helt klart?

Statsråd Skaug: Det er helt klart.

Borten: Det har etter min mening en ganske stor interesse også for oss for enkelte varer.

Så var det et spørsmål, når det gjelder den dansk-svenske avtalen. Der står det på side 3:

«De to lands ministre enedes derhos om under de forestående forhandlinger om et frihandelsområde mellom landene i Stockholm-gruppen at arbeide for at adgangen til direkte eller indirekte at anvende eksportsubsidier for landbrugsvarer begrænses i overensstemmelse med de foreslåede regler i det fællesskandinaviske memorandum af 27. okt. 1958.»

Så vidt jeg har kjennskap til, var det memorandum utarbeidet og for så vidt tiltrådt av de norske under den forutsetning at det skulle gjelde for samtlige 17 land i frihandelsområdet. Når det nå blir bare De ytre syv, så forandrer det nokså mye av forutsetningen etter min mening. Det vil ha den følge at vi mister vårt eksportmarked på Tyskland for smør og egg, og det blir bare England igjen. Det gjør at jeg mener at om det spørsmålet skulle komme opp, så bør vi reservere oss og være observante på det punktet.

Statsminister Gerhardsen: Det var hr. Røiseland som spurte om vi kunne si noe nærmere om Finnlands stilling. Jeg tror ikke det er noe vesentlig jeg kan tilføye utover det som er kjent. Når Sukselainen under møtet i Kungälv uttalte seg såpass bestemt som han gjorde, i retning av et finsk ønske om å være med i frihandelsforbundet mellom De syv, så tror jeg det var etter overveielser i den finske regjering og sannsynligvis også etter at man hadde vært i kontakt med presidenten, at de på det tidspunkt mente de kunne ta sjansen på å gå så langt. Men det er vel på den annen side også en vanlig finsk taktikk at de prøver å gjette seg fram til hvor langt de kan våge å gå, og de går så langt som de mener de har sjanse til å nå fram.

Det eneste som har skjedd hittil, er vel at en artikkel i «Pravda» tar avstand fra finsk tilslutning, og det er mitt inntrykk, så langt jeg tør ha noen mening om det, at finnene ikke har lagt avgjørende vekt på artikkelen, men håper det skal lykkes for Finland å komme med De syv.

Her har en da også noe av forklaringen på at visse formuleringer – det vet jeg gjaldt for kommunikéet fra Kungälv, og muligens gjaldt det også for kommunikéet fra Saltsjöbaden – kan være noe uklare.

Jeg kan vel si det slik at når det gjelder den norske regjerings syn på spørsmålet om en nordisk tollunion, så vurderer en i dag situasjonen slik at det for tiden ikke er aktuelt. Selv om vi sammen med de andre land har forbeholdt oss rett til å komme tilbake til spørsmålet, tror jeg det er riktig å si at en regner det ikke for realistisk på det nåværende tidspunkt å få noe ut av det.

På den annen side setter finnene mye inn på å finne en slik formulering at en ikke avskriver et nordisk fellesmarked. Svenskene var også sterkere opptatt av det enn både dansker og nordmenn. Det hadde muligens noen sammenheng med Ohlins holdning i presidiet for Nordisk Råd, slik hr. Hønsvald nettopp har gitt uttrykk for.

Når det gjelder spørsmålet om opprettelse av et permanent økonomisk samarbeidsorgan i Norden, så er det et forslag som er i samsvar med den tilråding som foreligger fra de utredningsorganer som en har hatt. Meningen er at et slikt samarbeidsorgan, om forslaget får tilslutning i de enkelte land, skal ta seg av de mer konkrete og praktiske samarbeidsoppgaver som kan foreligge på forskjellige områder, og som for så vidt også er nevnt i utredningen. Det gjelder samarbeid om produksjon, om kraftutbygging, om finansierings- og valutaproblemer og hva det skal være. Men det ligger altså da utelukkende på det rene praktiske plan. Jeg går ut fra at før Norge for sitt vedkommende vil kunne gi noe endelig svar om vår stilling til det forslaget, vil spørsmålet bli forelagt for Stortinget.

Kjøs: Etter det som er sagt nå av handelsministeren og sist av statsministeren, har jo kommunikéet fra Kungälv og likeså fra møtet i Saltsjöbaden fått en bakgrunn for så vidt angår det nordiske fellesmarked som gjør at man kan vurdere det på en annen måte, får jeg si, idet det jo da er nokså klart at det har ikke så stor aktualitet lenger. Dette stemmer for så vidt også med den oppfatning jeg har hatt, og det stemmer også godt med den uttalelse som handelsministeren 18. juli avga til «Arbeiderbladet», hvor det står:

«Når det gjelder spørsmålet om å få etablert et intimt nordisk samarbeid innenfor rammen av frihandelsområdet, mener Skaug at det både av faktiske og tekniske grunner vil bli vanskelig å etablere en egen nordisk tollunion i den form en tidligere har tatt sikte på å gjøre det. Derimot har han stor tro på mulighetene for å kunne organisere andre former for nordisk samarbeid, som ikke har noe direkte med tollreduksjoner å gjøre.»

Dette er i full overensstemmelse med det syn jeg har hatt på dette spørsmålet. Det som er sagt spesielt i kommunikéet etter møtet i Saltsjöbaden, hvor det heter:

«Disse delegasjoner mente at planene om nordisk økonomisk samarbeid burde tilpasses til det foreslåtte europeiske frihandelsforbund mellom de syv land.»

går jo også ganske tydelig i samme retning, så mer skulle det ikke være nødvendig å si om den ting nå.

Når det så gjelder forhandlingene i Saltsjöbaden, synes jeg det er grunn til å være tilfreds med disse forhandlinger så langt som de er kommet. Jeg er klar over at det er helt riktig det som handelsministeren sier, at det er en rekke spørsmål som man ikke har ferdigbehandlet og på dette tidspunkt selvsagt heller ikke har kunnet

ferdigbehandle, og som det er uenighet om. Men jeg ser dette spørsmål slik at det økonomiske samarbeid i Vest-Europa er så avgjørende viktig at man må godta det prinsippkast som foreligger, og så bygge videre på det og få en avtale utformet så godt som mulig ut også fra vårt næringslivs interesser.

Det skulle vel være i overensstemmelse med det opplegg som nå er gjort for det videre arbeid, idet det utvalg som tidligere har arbeidet med disse saker, har fått i oppdrag å legge fram konkret utarbeidede detaljforslag for de enkelte spørsmål. Men disse spørsmål er det jo ikke mulig for oss i dag å begynne å diskutere. Man må jo se det som foreligger av forslag, før man kan ta noe standpunkt til det. Derfor er jeg helt enig i det hr. Røiseland uttalte, at skal denne komite kunne ha noen mulighet for å øve noen innflytelse på den videre behandling av disse sakene, må den komme inn igjen på et senere tidspunkt, når det foreligger konkret utarbeidede forslag.

Jeg skal bare si et par ord om jordbruket, fordi det er opplyst at forhandlingene mellom Danmark og Norge begynner her i Oslo i dag. Der er det et punkt som jeg gjerne vil ha nevnt. Det gjelder importen fra Danmark som det kommer til å dreie seg om. For vårt vedkommende kan det kun bli spørsmål om suppleringsimport, behov som måtte melde seg for supplerings i tiden fremover, men intet tilsagn om å dekke det økte behov for jordbruksprodukter hos oss. Det var noe som ble fremholdt meget sterkt da vi behandlet St.meld. nr. 60, at det er avsetningsspørsmålet som er det vanskelige for det norske jordbruk. Da kan man selvfølgelig ikke gi fra seg noen av de avsetningsmuligheter vi har på vårt eget marked.

Når det gjelder spørsmålet om fisken, skal ikke jeg uttale meg om det. Det er andre som står det langt nærmere og kjenner forholdene bedre. Men rent forhandlingsmessig synes jeg det må være riktig å følge den linje handelsministeren har trukket opp, at man fastholder det standpunkt vi har hatt, også av hensyn til de forhandlinger som senere kan komme til å finne sted innen andre organisasjoner enn mellom disse syv.

Når det så gjelder Finnlands stilling, må jeg si at jeg synes det var noe av det gledeligste som hendte under møtene i Kungälv og Saltsjöbaden at finnene virkelig alvorlig overveier å kunne finne en tilslutning til De syv. Det synes jeg letter situasjonen her i Norden ganske vesentlig, og det er jo klart at det for det videre økonomiske samarbeid i Vest-Europa har en langt større betydning om finnene kan finne en form for tilslutning til De syv, enn det har om de kan finne en form for å være med i det nordiske samarbeid. Det synes jeg er en overmåte gledelig utvikling som det er all grunn for oss til å være med å understøtte så langt som det går an.

Det er ganske klart at det vil oppstå vanskeligheter for mange grener av vårt næringsliv når vi kommer inn i dette frihandelsområde, og tollnedbyggingene begynner å virke. Derfor kunne det være av interesse å få høre om man innen Regjeringen overveier det spørsmålet som jeg også nevnte da denne saken var oppe i Stortinget, nemlig den tilpasning som må finne sted innenlands for at vårt næringsliv, og da de grener av dette som vil få den sterkeste påkjenning, kan stå rustet til å møte denne påkjenningen og til å klare den. Det kan bli litt sent hvis man skal vente til tollnedsettelsene allerede er der som en realitet, så man er jo nødt til å

ta sine forholdsregler i tide for å få denne tilpassing gjennomført, slik at en virkelig står beredt når vanskelighetene melder seg. Det er et spørsmål jeg synes det vil være av stor interesse å høre om, hva man på dette område har gjort eller har overveiet å gjøre.

Hareide: Når det no har vorte eit samarbeid mellom Dei ytre sju og vi har gått inn i dette samarbeidet, som det var rett og naturleg, så gjeld det at vi her i Norden ikkje tviheld alt for mykje på det samarbeidet som har teke til her, i ein slik mon at det kan gjere det vanskeleg å få mest mogleg ut av det samarbeidet som no er skipa mellom Dei ytre sju. No står det som vel er, i denne erklæringa:

«De nordiske land er bestemt på å fortsette arbeidet med økonomisk samarbeid seg imellom og dets tillempling til de nye forhold.»

Eg vil her gjerne streke under serleg dette siste «tillempling til de nye forhold». Det står også i den siste delen av erklæringa her:

«De nordiske delegasjoner vil holde de andre land underrettet om hvordan deres planer om økonomisk samarbeid utvikler seg. De vil være rede til å drøfte med de øvrige medlemmer i frihandelsforbundet ethvert problem av gjensidig interesse som reiser seg som følge av disse planer.»

Eg synest at ein kan ikkje nok streke under her at ein må vere varsam, og at ein ikkje går inn i eit nordisk samarbeid som kan føre med seg at ein forliser noko i det samarbeidet som er det viktigaste, mellom Dei ytre sju. Vi har vore serleg nervøse for dette med nordisk tollunion i denne samanheng. No var det sers bra å høyre uttalen frå statsministeren i samband med dette. Det han sa, skulle vel borge for at vi for vår del i alle fall ikkje tar nokon risiko her med å gå til eit samarbeid som på nokon måte skulle kunne øydeleggje for oss. Det samarbeidet som er det viktigaste og det største, er samarbeidet mellom Dei sju, som vi må vone vil føre vidare fram etter kvart og også få Dei seks med i framtida.

Når det gjeld fiskerispørsmålet og fiskeriprodukta som har vore nemnde her, og som serleg handelsministeren var inne på, hadde eg, før eg hørde hans utgreiing, tenkt å spørja handelsministeren om han kunne seie noko meir om dette spørsmålet enn det svaret han ga på spørsmålet han fekk i Kringkastinga for eit par dagar sidan, men no har vi fått ei grundig utgreiing her for dette spørsmålet. Eg synest saka er lagd opp på ein så pass varsam måte at det er vanskeleg å taka ho opp på nokon annan måte slik stoda er i dag, så eg har i grunnen ikkje noko å leggje til eller ta fatt i her. Eg trur at slik som stoda er, er det vanskeleg å gjere dette på annan måte.

Eg trur nok også at det kanskje kunne vere naudsynt, som handelsministeren sa til slutt, at vi som representerer Stortinget, og kanskje dei som mest representerer Stortinget i dette spørsmålet – sjøfarts- og fiskerinemnda, er varsame med våre uttaler her, så vi ikkje øydelegg noko som kanskje er i mogning. Eg vonar det går den lei at vi finn fram til ei løysing i dette spørsmålet som vert fullnøyande for oss. Men eg er fullt samd i at vi bør ikkje føregripe saka her, men vere varsame slik at ho kan utviklast og mognast. Eg trur det er den rette vegen. Kjenner vi engelskmennene, veit vi at det er helst på den måten det må vere, skal noko skje der.

Bondevik: Då eg sat og hørde på utgreiinga frå handelsministeren, fekk eg eit levande inntrykk av at denne saka er komplisert og vanskeleg. Me fekk greie på sumt av det som *har* hendt, men det er vel endå meir som *skal* henda i den næraste framtid, slik at situasjonen vel i dag må seiast å vera uklår.

Det vesle som eg ville seia, gjeld dette at eg synest det etter kvart har blitt så mange planar og underplanar, at situasjonen blir serleg vanskeleg av den grunn, og vanskelegare enn han burde vera. Ikkje minst når det gjeld spørsmålet om eit indre nordisk samarbeid, rett nok innanfor samarbeidet mellom Dei sju, så vidt eg skjønar, har eg inntrykk av at dersom me skal halda fram på denne lina, vil det til slutt bli så komplisert og så mange serynske og serplanar at det vil seinka det arbeidet som me ynskjer alle saman. For det må vel også vera klårt at jamvel om ein får til ein avtale mellom det som ein kallar Dei ytre sju, kan ikkje dette bli ståande for seg, det må eit nytt samarbeid til med Dei seks, som alt har fått ein plan. Skulle ein då samstundes få serordningar innanfor Norden, trur eg det vil skapa ein slik situasjon at me må ha ei uvanleg lang tid for å koma nokolunde til det målet som me sikkert ynskjer alle saman.

Det er greitt at Finland er i ei uvanleg vanskeleg stode, men likevel trur eg at Finnlands stode ikkje kan vera avgjerande for oss i denne situasjon som faktisk er ein tvangssituasjon. Når det gjeld Finland, så får vel det ikkje i noko høve gå noko serleg lenger enn Sovjet vil, anten det no gjeld eit nordisk samarbeid eller eit samarbeid innanfor Dei ytre sju. Me har også døme på at tida kan arbeida for Finland. Det var same situasjonen me hadde den gongen Nordisk Råd vart skipa. Faktum var vel den gongen at Finland *ikkje* fekk lov å bli med, men tida vart mogen til at det kunne gå inn i eit samarbeid. Eg skulle tru at noko liknande kanskje kan henda, om Finland i fyrste omgang ikkje kan koma med i samarbeidet mellom Dei ytre sju.

Eg skjønna også statsministeren slik at det kommunikéet som vart sendt ut frå Kungälv, vel ikkje inneheld nokon serleg realitet. Det er vel kanskje eit fint tilbaketog, om ein skal kalla det slik, og det er vel også grunnen til at det er, som fleire andre alt har nemnt, nokså uklårt mykje av det som er sagt der.

Eg synest også det er lite rimeleg å operera med så mange nemningar på same ting. I det siste har det vore vanleg å tala om Dei ytre sju. Her får ein inntrykk av at det ein kallar frihandelsforbundet, er identisk med Dei ytre sju, men eg trur ikkje alle folk er klår over at ein meiner det same, når ein ikkje nyttar nokolunde same nemninga for same ting.

Det som er sagt om nordisk samarbeid og «dets tillem্পning til de nye forhold», er sjølv sagt ikkje noko serleg å bli klok på utan at ein får det kommentert, og eg er difor takksam for at me har fått det her i dag.

Eg vil slutta med å summera opp det vesle eg hadde å seia i denne samanhengen, at når det er så usikkert t.d. med Danmark, som vel på mange måtar i dag ikkje er noko serleg interessert i det indre nordiske samarbeidet, i alle fall ikkje i alle former, og det her i landet er så ulike meiningar om dette samarbeidet, burde det frå norsk side vera det rette, i alle fall inntil vidare, å gje *avkall* på dette som det er

arbeidd nokså mykje med, når det faktisk ikkje kan realiserast i nær framtid, og å gå meir direkte og kraftig inn for eit samarbeid med dei som vert kalla Dei ytre sju.

Vatnaland: Det er nemnt noko på side 19 i det tilsende PM'et når det gjeld tingingane med Storbritannia om fisk. Det står midt på sida under punkt 3:

«Fra Storbritannias side er spørsmålet om adgangen til å fiske i norske farvann nevnt i forbindelse med de norske ønskemål angående frossen filet og avviklingen av toll og kvantitative restriksjoner for fersk fisk m.v.»

«I norske farvann» er det sagt.

Så heiter det vidare:

«Fra norsk side bør en på det nåværende tidspunkt ikke innlate seg på forhandlinger hvor avviklingen av handelsrestriksjonene gjøres betinget av spesielle tilsagn om konsesjoner for fiske i norske farvann.»

Eg vil gjerne høyra noko nærare om kor mykje det kan liggja i dette kravet om fiske i norske farvatn, som vel ikkje akkurat kan seiast å ha nokon samanheng med sjølve utvidinga av territorialgrensa å gjera, og om det som er sagt vidare at den norske regjering vil på det noverande tidspunkt ikkje innlata seg på tingingar om dette. Eg er klår over at vi blir no her nøydde til å tinga med Storbritannia om fiskerispørsmålet.

Det heiter på side 15:

«Samtlige delegasjoner unntatt den britiske har også godtatt at frossen filet og frosne skalldyr får status som vanlige industriprodukter.»

Men lenger ned heiter det:

«Den britiske delegasjon har påpekt at den ikke kan overveie forpliktelser som medfører opphevelse av tollene på ikke-industrielle fiskevarer.»

Det er sagt nokså kategorisk. Når ein ser dei motkrava som er nemnde her på side 19, kan eg ikkje nekta for at eg er litt uroleg, og ser litt pessimistisk på dette. Eg vil gjerne høyre handelsministerens svar på kor mykje det kan liggja i dette med fiske i norske farvatn og at ein ikkje på det noverande tidspunkt har tenkt å koma inn på dette.

Konrad Nordahl (ikke gjennomlest av taleren): Jeg tror vi skal være glade for at vi er kommet så pass langt som vi er kommet i dag, at vi faktisk har utsikt til at vi kan få et samarbeid og et frihandelsområde mellom dem som vi kaller «De ytre syv». Men vi må håpe at dette kan føre til forhandlinger med det såkalte Lille-Europa, slik at vi om ikke så lang tid kan komme frem til en integrering ikke bare i to fløyer, men at vi får én gruppe i Europa. For hvis ikke, kommer vi permanent i en meget beklagelig situasjon. Ved at vi nå er kommet sammen syv nasjoner, har man satt seg i en bedre forhandlingssituasjon enn om hver enkelt nasjon skulle forhandle med Lille-Europa, og derfor kan der kanskje være muligheter for å komme frem til et resultat. I hvert fall bør vi alle være innstillet på å komme frem til et samarbeid med seksmaktsgruppen så langt det er mulig.

Når det gjelder nordisk samarbeid, er jeg klar over at det er vanskelig akkurat i øyeblikket å få en nordisk tollunion, og at vi antagelig må avskrive den. Men vi må jo være interessert i et nordisk økonomisk samarbeid ved at bedrifter fra Norge og Sverige eller Danmark eller eventuelt andre nordiske land samarbeider, slik at man der hvor det er mulig får større produksjonsfellesskap enn vi har i dag. Jeg har inntrykk av at enkelte som har hatt ordet her i dag er svært skeptiske også overfor den form for nordisk samarbeid, og hvis det er den alminnelige oppfatning, beklager jeg det, for jeg mener at vi bør arbeide etter de retningslinjene at i den utstrekning det er mulig å få et økonomisk og produksjonsmessig samarbeid mellom de nordiske land, bør vi legge all vår vilje og kraft inn og gjøre det vi kan for å få det i stand.

Men det jeg egentlig forlangte ordet til, var litt av medaljens bakside. Vi er glade for at vi er kommet så pass langt at denne saken kanskje kan være løst i løpet av et års tid, men det kommer til å skape visse vansker for norsk industri. Hr. Kjøs var inne på det, og jeg vil understreke det han sa. Det gjelder spesielt bekleddingssektoren, og det vil antagelig også i stor utstrekning komme til å gjelde Norges største industri, nemlig jernindustrien. Vi vil få store vanskeligheter etter hvert som tollsatsene nedbygges, og derfor ville det være ønskelig om man på et nokså tidlig tidspunkt kunne ta et initiativ for å se hva der kan gjøres for at ikke skadevirkningene innenfor disse industriområder skal bli for store. Jeg er klar over at eksportindustrien vil ha en stor fordel av at tollsatsene nedbygges, og man får håpe på en større ekspansjon i eksportindustrien, men en stor del av hjemmeindustrien, som har internasjonal konkurranse, beskjeftiger meget folk – mer folk enn eksportindustrien gjør. Hvis dette skulle føre til nedgang i produksjonen der og til arbeidsløshet, ville det være beklagelig. Derfor vil jeg be om at disse problemene blir tatt opp. Det er naturligvis vanskelig før dette frihandelsområdet er kommet i gang og man har sett noen resultater av det, å tenke ut i detalj hva som skal gjøres, men allikevel vil jeg anbefale at Regjeringen overveier å ta denne saken opp med de industrier som man på forhånd kan si vil komme i en vanskelig situasjon, og likeledes med de organisasjonene som representerer folkene i disse industriene, til drøftelse av hva man kan gjøre for mest mulig å kunne avverge de skadelige virkningene av frihandelsområdet når det kommer i gang.

Meisdalshagen: Jeg er også blant dem som er glad for at en er kommet et så pass godt stykke på vei med dette arbeidet som en nå er. Det er arbeidet meget med det økonomiske samarbeidet utover landegrensene, men det er først nå i den siste tiden at det er kommet noe på gli her, og særlig da dette samarbeidet mellom De syv. Men det er ganske klart, som hr. Nordahl var inne på, at her vil en støte på betydelige vanskeligheter på mange områder, det blir en overgangsperiode da problemene på mange måter kan bli større enn de er nå. Men det er en prosess som vi må igjennom for å komme fram til sterkere økonomisk grunnlag både nasjonalt og internasjonalt. Det er jo pekt på problemene for jordbruket og for fiskeriene, og hr. Nordahl var også inne på problemene for industrien. Det er ganske klart at vi ikke må se bort fra de problemene som vi her står overfor.

Jeg forstår at det er en del her som er glade for en annen ting, og det er at det nå ser ut til at det kan settes en strek i all fall over den nordiske tollunion. Jeg for min del deler ikke den glede – i all fall ikke før jeg har fått en utførlig utgreiing om forholdet for en eventuell nordisk tollunion i relasjon til det økonomiske samarbeidet mellom De syv. Jeg er derfor glad for at handelsministeren har sagt at denne komite vil få en nærmere utgreiing om disse spørsmålene, og når den kommer, får vi da vurdere fordeler og skadevirkninger ved en eventuell nordisk tollunion ved siden av syvmaktsamarbeidet. I alle tilfelle tror jeg det er helt uriktig på det nåværende tidspunkt å sette en strek over det betydelige arbeidet som er gjort for å komme fram til en nordisk tollunion. Jeg er i dag ikke overbevist om at det ikke vil være riktig å forsøke å komme videre på det området, og komme fram til et fullstendig økonomisk samarbeid i Norden ved siden av det mer avdempede økonomiske samarbeidet som en får mellom De syv. Men når vi nå har fått tilsagn om at vi vil få den saken tilbake senere, er jeg for min del tilfreds med det.

Men dette er ikke noe enkelt spørsmål for de nordiske land. Når et land som vårt, med 3,5 mill. mennesker, skal komme inn som en egen enhet blant de til dels store land innen De syv, er det ganske klart at vi i Norden ville komme til å stå sterkere ved å være en enhet innenfor De syv, og det samme gjelder selvsagt om det går slik som vi håper, at vi skal komme videre med dette arbeidet, slik at vi kan få et økonomisk samarbeid med de seks andre land også. Dersom det lykkes, slik at det blir både De seks og De syv som skal arbeide sammen økonomisk, er det et spørsmål om det ikke ville være en stor vinning om Norden sto fastere sammensveiset enn det vil gjøre slik forholdene er nå. Men jeg skal ikke ta opp det spørsmålet på det grunnlag vi nå har, det riktige vil være å ta opp meningsutvekslingen om det når vi har fått den utgreiingen fra Regjeringen som den har bebudet. Men det er etter min oppfatning også ganske opplagt at hvis vi glir fra hverandre og ikke kommer fram til en tollunion i Norden, vil Finnlands stilling komme til å bli vanskeligere enn den ville være dersom dette skulle lykkes. For vel – vi kan håpe på at det vil være mulig for Finland å bli med De syv, men det er jo mange ting som tyder på at det er vanskeligere enn det ville være for Finland å komme med i et nordisk økonomisk samarbeid.

Statsminister Gerhardsen: Det var et par bemerkninger til det spørsmålet hr. Kjøs og hr. Nordahl reiste. Der har Regjeringen allerede fra en komite som har behandlet de problemene fått en foreløpig oversikt over det som vil bli situasjonen først og fremst for norsk industri, om planen med et frihandelsforbund blir satt ut i livet. Det fremgår av den oversikten at dette naturligvis vil ha litt forskjellige virkninger. Det er visse grener av eksportindustrien som vil ha betydelige fordeler av det, det er andre grener av eksportindustrien der det ikke vil skje noen vesentlig endring i forhold til den status de har nå. For hjemmeindustriene er forholdet omtrent det samme – noen vil komme igjennom det uten at det skjer noen vesentlig forandring, men på den annen side er det, slik hr. Nordahl nevnte, store og viktige industrigrupper her hjemme som må være forberedt på å bli stilt overfor betydelige vanskeligheter.

Så vidt jeg kan forstå, vil en her stå overfor to hovedgrupper: Den ene er å ta sikte på å utnytte best mulig de bedre eksportmuligheter som en stor del av vår industri vil få, den andre er å kunne få satt i verk forskjellige tiltak som gjør skadevirkningene minst mulige for den del av hjemmeindustrien som må være forberedt på slike virkninger.

Regjeringen har i et møte i formiddag før dette møte i utenrikskomiteen drøftet disse problemene, og Industridepartementet har nå fått i oppdrag å føre videre et arbeid som allerede er påbegynt i det departement. En er oppmerksom på at det er behov for et samarbeid mellom representanter for statsmyndighetene og representanter for de forskjellige industrigrupper som vil få spesielle problemer, og fra Regjeringens side vil en gjerne søke kontakt med disse industrigrupper og sammen med dem prøve å finne fram til hensiktsmessige samarbeidsformer, der en vil kunne ta opp de forskjellige problemer og de tiltak som en mener det kan være behov for å sette i gang.

Så et par ord i anledning av det hr. Meisdalshagen nå sist var inne på. Hans alminnelige betraktninger om at det også i den nåværende situasjon vil være av betydning med et best mulig samarbeid de nordiske land imellom, vil i all fall jeg for mitt vedkommende si meg helt enig i. En har jo for øvrig gjennom alle år hatt et slikt godt samarbeid, og både under de forhandlinger en har hatt nå om et frihandelsforbund mellom De syv, og innenfor OEEC, innenfor FN og innenfor NATO, har det vært naturlig for de nordiske land å samarbeide forut for viktige møter og viktige avgjørelser, og jeg går ut fra at denne nære kontakten mellom de nordiske land vil fortsette også under de nye forhold.

Jeg vet ikke om jeg oppfattet hr. Bondevik riktig når jeg forsto ham slik at han hadde innvendinger å gjøre mot at en skulle ta sikte på et samarbeid i Norden på forskjellige praktiske områder, altså bl.a. produksjonssamarbeid der hvor det kan være naturlige betingelser for det, betingelser som gjør at de enkelte land hver for seg og Norden som helhet vil ha fordel av det. Jeg har oppfattet det slik at det aldri har vært noen alvorlige innvendinger hverken på politisk plan eller innenfor næringslivet mot den slags samarbeid, og det er *det* det i denne sammenheng kan være spørsmål om: Når en har nevnt dette forslaget om å få opprettet et permanent organ for nordisk økonomisk samarbeid, vil det i denne omgang være spørsmål om nettopp slike rent praktiske tiltak, og jeg vil tro at de fleste vil se det som en fordel om en også på den måte kan få utbygd samarbeidet mellom de nordiske land.

Røiseland: Handelsministeren opplyste at Storbritannia ikkje vil ha med i statuttane for Dei sju ei utsegn om fri kapitalrørsle. Men korleis er det så med etableringsretten? For etableringsretten er jo faktisk ein mykje meir vidtgående rett enn retten til fri kapitalrørsle.

Erling Petersen: Jeg hadde opprinnelig ikke tenkt å forstyrre den gemyttlige og kanskje noe sommerlige stemning som preger denne forsamling, men når hr. Nordahl nevnte medaljens bakside, og andre også er kommet inn på noe av det samme, må jeg si at denne medalje foreløpig har en serie med baksider. Jeg hørte

med noen forbauselse hr. Røiseland si at det var gledelige ting – han sa i annen omgang til og med overmåte gledelige ting – som var hendt i Saltsjöbaden. Faktisk er det vel adskillig for tidlig for oss i dette land å glede oss over det som hittil har hendt. Hvilke håp man må ha for fremtiden, er noe annet. Den eneste part som har noen særlig grunn til å glede seg i første omgang, er vel Storbritannia, som har vunnet en betydelig prestisjeseier i denne omgang.

Jeg skal ikke gå i detalj – jeg har snakket om det før – om min tro på frihandelsområder som sådanne. Jeg synes det er beklagelig bare den ting at man har valgt dette uttrykket frihandel, når man vet hvilken anstøtssten det var under forhandlingene med De seks. Men man kan si at hvis der er noen grunn til tilfredshet, er det fordi at i øyeblikket er det etablert *noe*. Alle var klar over at der var behov for å komme et skritt på vei. Det er på en måte et meget beskjedent skritt man er kommet i vei, men man kan si at det er en begynnelse. Jeg skal senere komme tilbake til i hvilken grad og utstrekning det er en begynnelse.

Men det er også klart at dette totalt sett forsiktige steg – for det er ingen som vet hvor mye fri handel det blir mellom de syv land ut fra den ordning som nå skal etableres – dette forholdsvis beskjedne steg kommer til å slå inn, som statsministeren sa, høyst ujevnt. Det er enkelte som vil få sine forhold sterkt bedret utover, men vi må være klar over at der allerede er avsagt dødsdom over en rekke norske bedrifter i og med at man aksepterer et frihandelsområde selv i denne begrensede form.

Det er derfor også overmåte viktig å vite hva som blir gjort. Nå nevnte statsministeren at man hadde tatt opp spørsmålet, man ville se på de enkelte vanskeligheter. Han nevnte at det var to muligheter. Det ene er økt eksport. Det annet er å ta seg av de spesielt vanskeligstilte næringer. Men jeg tror at dette problem stikker betydelig dypere. Om frihandelsområdet kommer til å utvikle seg og fungere, blir det i en ganske annen utstrekning enn tidligere behov for bevegelse i næringslivet, en omgruppering av de produktive krefter, og hvis man vil gå inn for å studere vårt økonomisk-politiske system, vil man der finne at man særlig i etterkrigstiden har bygget opp en serie med anstøtsstener for en slik bevegelse. Det må på det område settes i gang en ganske betydelig dyptgående tenkning.

Jeg la merke til en ting da handelsministeren redegjorde for problemet fri kapitalbevegelse mellom landene. Han sa at det var et poeng som vi hadde vært sterkt interessert i å få med i en eventuell avtale, men så nevnte han at vi har fått en spesiell forståelse med Storbritannia og med Sveits og har muligheter for en forståelse med Sverige, hvorpå han fant at det var berettiget for oss å droppe kravet om å få en prinsipperklæring med. Men det avslører jo en ganske ensidig tankegang. For vi kan være interessert i fri kapitalbevegelse fordi vi vil låne i andre land, og hvis vi da får låne under bilaterale avtaler er det like bra. Men prinsippet om fri kapitalbevegelse betyr også at kapital kan føres ut fra Norge. Det problem var overhodet ikke reist. Spørsmålet er da: Hvilke betingelser er det som eventuelt kunne skape fare for en kapitalutførsel fra Norge? For det er vel ikke slik at vi skal akseptere et prinsipp, og så skal vi klippe av den ene og innenrikske virkning av det? Det er høyst sannsynlig at om vi i øyeblikket fikk en fri kapitalbevegelse, ville i

stor utstrekning strømmen kunne gå den andre veien, altså at det ble kapitalutførsel fra Norge. Det er ikke så vanskelig å skjønne årsakene til det.

Det er derfor nokså meget i selve grunninnstillingen man må begynne å arbeide med hvis vi skal kunne få fordelene av de muligheter som åpner seg. Jeg sa at det var en begynnelse. Det er der et spørsmål: Hvilken funksjon kan denne komite ha i den meget viktige tid fremover? Hittil har jeg inntrykk av at vi fortrinsvis får en redegjørelse om ting som er hendt, og i stor utstrekning vil debatten også dreie seg om det som er hendt. Vi har da også dette møte umiddelbart etter at Regjeringen har forpliktet seg til å gå inn for Staltsjöbad-prosjektet. Hvis forhandlingene utover høsten ved eventuell innkallelse av nye møter skal foregå på samme måte, er det vel relativt tvilsomt hva denne komite egentlig bidrar til sakens utvikling. På den annen side er det klart at hvis den skal ha noen hånd med i den videre utforming av avtalen og det videre arbeid, må forhandlingene foregå på en noe annen måte enn at vi kommer hit og får en redegjørelse og at vi skal umiddelbart reagere på den. Da må man legge opp arbeidet i flere takter, slik at komiteen eller i all fall et arbeidsutvalg får bearbeide de sikkert teknisk sett meget vanskelige detaljer som etter hvert blir forelagt, slik at komiteens medlemmer da har hatt noen arbeidsro og ikke skal reagere umiddelbart over bordet på slike meget vanskelige problemer.

Jeg sa at vi bare var kommet til en begynnelse, og jeg mener vi er ved en begynnelse på tre forskjellige måter. For det første er avtalen ikke utarbeidet. Som handelsministeren sa, er de bestemmelser som kommer inn overmåte viktige, og det er ikke på noen måte klart hva som kommer inn, det er ikke enighet om hva som skal komme inn i avtalen. På det annet område er vi ikke engang kommet i gang med det som er et erklært mål hos alle De syv og også hos De seks: å komme til en fellesordning for hele Europa. Men som jeg tidligere har nevnt, tror jeg det viktigste er at vi bare er i begynnelsen med å foreta den omgruppering og den omvurdering av vår innenrikske virksomhet som er ganske nødvendig hvis ikke dette for oss skal bli et meget stort minus og med meget lite pluss til å veie det opp.

Reinsnes: Jeg kan også uttrykke min tilfredshet med de resultater som er oppnådd under forhandlingene om et frihandelsområde for «De ytre syv». Jeg vil også sterkt slutte meg til dem som påpeker at det er nødvendig med et nærmere nordisk samarbeid, og at man ikke må forsømme å gjøre det som gjøres kan for å få et slikt samarbeid innpasset i den større helhet.

Jeg har ikke fått tilsendt den rapporten som er sendt ut om de drøftelser som har vært holdt, men etter å ha hørt handelsministerens redegjørelse har jeg for så vidt fått en del klarhet over forholdene.

Jeg vil i likhet med hr. Vatnaland komme litt inn på fiskerisektorens og fiskeriproduktenes stilling i frihandelsområdet. I en melding i en Oslo-avis heter det jo at svenskene kan gå med på at frossenfisken blir med blant industrivarene, men at engelskmennene hevder at det må gjelde den samme fiskerigrense i frihandelsområdet for alle de syv land, med andre ord at det må bli en «færøyisk tilstand» med 6 mil og ikke 12. Det som jeg vil understreke er at Norge ikke må gå

med på en slik løsning. Det ville være noe av det verste vi kunne komme opp i, i all fall for det nordlige Norge hvor fiskeriene spiller så stor rolle i det økonomiske liv.

Ingvaldsen: Jeg har lagt merke til at det er noen som uttrykker sin spesielle glede over at man er kommet så langt. Det er jo vel og bra. De samme uttrykker også et ønske om at man skal få et intimere nordisk samarbeid. Jeg deler i grunnen ikke denne oppfatning hverken på det ene eller det annet område. Jeg er enig med hr. Petersen i at man i grunnen bare står ved begynnelsen. Og slik som jeg ser det, vil spesielt vanskelighetene vi vil møte i enkelte områder i næringslivet, bli forsterket ved et forsert nordisk samarbeid, hvor vi jo, som handelsministeren har gjort rede for, vil måtte redusere våre tollsatser enda raskere på en rekke områder, og hvor vi vil bli utsatt for sterkere og mer ensidige angrep fra særlig Sverige på en del industrielle områder. Jeg ville sette pris på om de som er så ivrige for nordisk samarbeid, kunne gi noen konkrete eksempler på fordelene ved det for spesielle næringer. I all fall er ikke jeg i stand til å forstå at det kan være noen fordeler.

Jeg er også med et mildt uttrykk forferdet over at Regjeringen først nå skal begynne å overveie hva man skal gjøre for å avbøte en del av de vanskeligheter som deler av vårt næringsliv vil få. Statsministeren sa riktignok at man hadde en komite sittende, men den skulle arbeide videre, og jeg forsto det også så at man her ville ha en nokså spesifisert behandling for de enkelte kategorier av næringer. Jeg vil avgjort uttale mine store betenkeligheter ved en sånn fremgangsmåte. Jeg tror at det her er om å gjøre å skape bevegelse, det vil si at næringslivet bør få så gunstige forhold som mulig, og det må være opp til de bedrifter som ser sin sjanse, enten det er i eksport eller i hjemmeindustri, å få anledning til å benytte den uten at departementer skal avgjøre hvem det er som skal få eventuell fordel og støtte. Jeg ser en slik fremgangsmåte som en virkelig alvorlig fare i hele det systemet som nå skal utvikles i et sånt frihandelsområde. Vi vil der ikke få den samme tilpasningsevne som man åpenbart har i andre land.

Jeg vil beklage overmåte sterkt at man ikke allerede nå har tatt de skritt som etter min mening åpenbart kan og bør tas for å lette forholdene her i landet. Jeg regner som så at det er like viktig å bevare bedrifter som det er å skape nye, men begge deler er helt nødvendig. Jeg må jo si at hvis det ikke skjer noen endringer i f.eks. våre skatteforhold og det hele før vi er kommet langt ut i denne reduksjon av tollsatsene, og kanskje ikke da heller, tror jeg at man vil kunne beherske sin glede over det som nå er gjort. Jeg anser det for like viktig å beskikke sitt hus innenlands som det er å føre disse forhandlinger videre på en for oss så gunstig måte som mulig, og da tror jeg at vi bør være så nøkterne som jeg er overbevist om at man er i de andre landene, og forstå at her gjelder det å ta vare på seg selv. Jeg tror ikke man risikerer at det er andre som varetar våre interesser.

Bondevik: Eg vil gjerne det skal vera heilt klårt kva eg la i det som eg sa om eit nordisk samarbeid. Eg tenkte då sjølvsagt berre på ein nordisk tollunion og liknande tiltak. Det er derfor rett slik som statsministeren har tolka meg. Eit

produksjonssamarbeid og anna samarbeid innafor dei nordiske landa der dette er tenleg, ser eg berre som eit gode og som ein føremon.

Eg trur difor ikkje, slik som hr. Meisdalshagen, at Norden vil stå noko sterkare innafor Dei sju om vi meir vert eit slag blokk. Eg trur tvert om på eit slik samarbeid som vi har hatt til denne tid, at når det skal vera større internasjonale forsamlingar, kjem dei som skal representera dei ymse nordiske landa der, saman og kjem fram til eit sams standpunkt, om det er mogleg, for på den måten å stå saman i eit større område. Eit slikt samarbeid trur eg ein kan få den største glede av også innafor Dei sju og innafor eit endå større område.

Statsråd Skaug: Fra flere av dem som har hatt ordet i debatten, har det fremkommet synspunkter med hensyn til det videre arbeid med denne sak, og særlig når det gjelder samarbeidet med Stortingets organer. I min innledningsredegjørelse nevnte jeg også at Regjeringen la overordentlig stor vekt på at vi der kunne finne en tilfredsstillende ordning.

I en viss utstrekning kan jeg i denne sammenheng erklære meg enig i det som hr. Erling Petersen sa, og som også hr. Røiseland var inne på, nemlig at et virkelig effektivt, og man kan kanskje si bestemmende, samarbeid med Stortingets organer i denne sak, kan man bare få hvis disse Stortingets organer er forberedt på og har tid til å diskutere de konkrete detaljer etter hvert som forhandlingssituasjonen utvikler seg. Det er kanskje så at hr. Erling Petersen i en viss utstrekning har rett i sin kritikk når han sier at denne komite gjerne blir sammenkalt for å få orienteringer etterat avgjørelsene er tatt.

Men jeg vil allikevel måtte si at jeg ikke kan være helt enig i den kritikken. Vi gjorde i all fall vårt beste for å få informert denne komite så snart Saltsjöbaden-rapporten forelå, for å be komiteen si sin mening om hvorvidt dette var en forhandlingslinje man skulle gå inn for, og så vidt jeg forstår, ble det i denne komite på det møte som da ble holdt, av komiteens medlemmer gitt uttrykk for den oppfatning at Regjeringen burde ta opp forhandlinger på det grunnlag. Ved den anledning – og det var en avgjørende anledning – hadde komiteen også hatt det dokument, i all fall en kort tid, på forhånd. Vi sendte det hit så snart vi hadde det. At Stortinget på den tid var sterkt opptatt, er vi jo alle klar over. Men i den situasjon gjorde i all fall vi vårt beste for å gi en orientering og få en meningsytring fra komiteens side om en overmåte viktig realitet.

I dag regner jeg med at ingen behøver å beklage seg over å måtte ta avgjørelser over bordet, som hr. Petersen uttrykte det, fordi Regjeringen i dag ikke ber komiteen om å ta noen avgjørelse. Vi har sett det som nyttig, og vi trodde også at komiteen ville finne det nyttig at den fikk denne orientering som vi her har kunnet gi, og ikke i denne situasjon skulle være henvist til utelukkende å ta sine informasjoner fra avisene, idet disse informasjoner jo ikke alltid er helt dekkende.

Det som nå er hovedproblemet her, er imidlertid hvordan man skal få organisert et mer positivt, nyttig og medbestemmende samarbeid med Stortingets organer i månedene fremover. Fra Regjeringens side er det et sterkt ønske om å få

det til, og det ville være til stor hjelp og nytte for Regjeringen om man kunne få det til.

Man skal imidlertid også være klar over hva det her dreier seg om. Det er ikke så helt enkelt som hr. Kjøs ga uttrykk for: vi må få forslagene på bordet, så kan vi snakke om dem. Her kan nemlig på den ene side være forslag som skal fremmes. Men det kan også være forslag fra de andre, som vi eventuelt må gå mot. Det vil i månedene fremover bli et forhandlingsarbeid som vil skje fra dag til dag, og hvor vi fra dag til dag vil måtte ta standpunkter, hvilket er vanlig i forhandlinger. Vi har den erfaring fra arbeidet i Paris at det der var mulig å få dette til med næringsorganisasjonene. Men det betydde at en i næringsorganisasjonene hadde folk som fulgte dette nøye, som fulgte all den dokumentasjon som kommer i saker av denne art, folk som kunne komme sammen til møter på kort varsel flere ganger i uken for å drøfte hva vi skulle gjøre med den sak, og hva vi skulle gjøre med den sak. Om man kunne få til noe liknende når det gjelder samarbeidet med Stortingets organer, ville vi se det som en overordentlig stor fordel.

Men jeg kan tenke meg at det kanskje vil møte visse praktiske vanskeligheter, og det reiser da det spørsmål om man kanskje skulle tenke på å aktivisere det utvalg for frihandelsområdet som denne komite i sin tid nedsatte, men som på grunn av en rekke forskjellige forhold aldri er kommet riktig i sving med sitt arbeid, vel særlig fordi utvalget ble nedsatt på et tidspunkt da det ikke lenger var så meget å drøfte. Men man må regne med at det fra begynnelsen av september og fram til oktober vil være en meget aktiv forhandlingsperiode, en meget intens forhandlingsperiode, som vil stille store krav til administrasjonen og til alle dem som bør være med på å drøfte disse saker. Om komiteen da kunne hjelpe til så vi kunne få en hensiktsmessig og riktig ordning, ville vi i all fall se det som en overmåte stor fordel.

Hr. Røiseland stilte et spørsmål til meg om kapitalbevegelser i forbindelse med etableringsretten. Frie kapitalbevegelser har støtt på en motstand fra britisk side, som har sin spesielle bakgrunn. At det vil kunne foregå kapitalbevegelser også i forbindelse med etablering, er ganske opplagt, og det vil som regel være tilfellet. Men de kapitalbevegelser som det her i første rekke har vært tenkt på, har vært kapitalbevegelser i form av lånopptak. Vi ser det slik at vi for det første nå må få en gjennomgåelse av hele etableringsrettkomplekset. Det er under arbeid i Industridepartementet. Der vil det bli en del vanskelige saker å ta standpunkt til. For øvrig er situasjonen den at vi, som jeg nevnte, siden britene har reist denne sak, ikke vil presse på for å få inn dette punktet om de fri kapitalbevegelser hvis vi kan finne en ordning på de tre lånemarkeder som vi mener er av interesse for Norge. Det kan vel være så som hr. Eling Petersen sa, at dette ikke er et helt logisk og prinsipielt klart standpunkt, men etter min oppfatning er det et nyttig og hensiktsmessig standpunkt, som tilsvarer Norges interesser i den foreliggende situasjon.

Hr. Borten var inne på et par spørsmål i forbindelse med de avtaler som foreligger mellom Danmark og Storbritannia og Sverige om landbruksprodukter. Det er helt riktig at de britiske innrømmelser til Danmark forutsettes å skulle gjelde også de andre landene innenfor området. Jeg vil i den forbindelse imidlertid ikke unnlate å peke på § 7 i den dansk-britiske avtale, hvor det heter at de britiske og

danske statsråder er på det rene med at det vil kunne skje en import til Storbritannia fra andre land i gruppen til priser som er dumpingartet, eller som er framkommet ved hjelp av subsidier. I den utstrekning en slik eksport av disse varer fra et annet land til det britiske marked skader den danske eksport, har de britiske myndigheter sagt at de er forberedt på å undersøke hele saken og eventuelt benytte sine eksisterende fullmakter til å pålegge en ekstraavgift eller antidumpingtoll. Det vil med andre ord si at selv om de britiske innrømmelser overfor Danmark også gjelder oss, kan vi ikke være riktig sikre på at vi kan utnytte denne adgang hvis vi starter en eksport til Storbritannia av de samme varer med reduserte priser. Det 40 millionerfond til støtte for eksporten som går inn i jordbruksavtalen, vil i ethvert internasjonalt forum bli betraktet som eksportsubsidier, det er det ingen som helst tvil om.

Den samme bestemmelse foreligger i den dansk-svenske avtale, som antagelig ikke, eller meget vanskelig, vil kunne gis multilateral anvendelse.

Det er et spørsmål der som kanskje er av interesse for Norge, og det er det arrangement som er truffet med hensyn til svensk import fra Danmark av poteter. Det er vel muligens det område hvor vi ville være interessert i å komme inn på det dansk-svenske arrangement, men det er jo da noe som en får ta opp.

De dansk-norske jordbruksdrøftelser tar til i Oslo i dag, som jeg nevnte tidligere. Det vil bli rent forberedende drøftelser, og ikke noe resultat vil bli oppnådd i denne omgang. Danskene vil også vis-à-vis oss fremsette ønske om å få en andel i det stigende forbruk. Det er jo et rimelig synspunkt sett fra dansk side – på samme måte som vi ønsker å si det samme når det gjelder visse norske eksportvarer til andre land. Men hele denne sak, som antagelig ikke er av noen stor rekkevidde, vil nå bli drøftet mellom representanter for Landbruksdepartementet og Utenriksdepartementet og landbruksorganisasjonene. Så får man senere komme tilbake til den.

Tanken er så at man over disse bilaterale avtaler skal bygge en generell avtale om jordbruksspørsmålenes behandling innenfor dette område, og der vil det nok bli en del meningsforskjell om de punkter som skal formuleres med hensyn til handelen med jordbruksvarer rent generelt sett, og også om samarbeidet om jordbrukspolitikken i årene fremover.

Det har vært meget snakk om det nordiske samarbeid og om den nordiske tollunion, og det skulle kanskje ikke være nødvendig å ta opp så megen tid mer med den sak. Det avgjørende her – det nevner jeg, fordi jeg har inntrykk av at det ikke er hel klarhet på det punkt – er at den nå foreliggende plan om nordisk tollunion ikke vil kunne innpasses i 7-maktssamarbeidet. Jeg skal ikke gå inn på det, det er tekniske grunner for det, og også den vesentlige årsak som ligger i at de andre ikke vil godta det. Dette betyr jo ikke at det ikke vil kunne bli aktuelt med en nordisk tollunion om noen år. Rent bortsett fra alt annet kan man kanskje tenke seg at det om noen år vil være hensiktsmessig at Norge, Sverige og Danmark har felles ytre tollsatser, fordi forskjell i våre tre lands tollsatser innenfor et frihandelsområde vil medføre en tendens til at en del av importen går inn over det land som har de laveste tollsatser, og kommer inn i det land som har de høyeste.

Det vanskeligste punkt er naturligvis den danske tolltariff, først og fremst fordi den er så meget lavere enn vår. Vi vet ikke hvorledes den nye danske tolltariff kommer til å se ut, men vi skal i høy grad være interessert i å se hvordan den, som skal settes i verk fra 1. januar neste år, vil bli, for det er ikke utenkelig at den vil bli slik at den kan øke forvriddningsproblemene.

Det er mulig at man om noen år vil kunne vurdere hele dette spørsmål på en annen måte. Vanskeligheten har jo her først og fremst ligget i preferansevirkningene. De vil om noen år ikke ha så særlig stor betydning.

Hr. Vatnaland spurte meg hva et par uttrykk i rapporten fra vår delegasjon til det første Saltsjöbaden-møtet betydde, nemlig det som står om fiske i de norske farvann, og at man på det «nåværende» tidspunkt ikke var forberedt på å drøfte disse tingene. Det disse setningene refererer seg til, er – så vidt jeg er informert – diskusjoner som fant sted og hvor det fra britisk side, fra britiske embetsmenns side, ble gitt uttrykk for at man ikke under noen omstendighet kunne tenke seg å gå med på disse lettelsene hvis man ikke hadde sikkerhet for at britiske fiskeres muligheter for fiske langs den norske kyst ikke ble forverret på et senere tidspunkt. Det de der tenkte på, er naturligvis sjøgrensespørsmålet. Hvis vi står i den situasjon, mente de, at Norge overveier å øke sin sjøgrense til 12 mil, er det for oss på det nåværende tidspunkt helt umulig å gi disse innrømmelser til Norge. På norsk side svarte man at dette var en problemstilling som vi overhodet ikke var innstillet på å kunne diskutere på det «nåværende tidspunkt» - og det var det tidspunkt da vi var i Saltsjöbaden. Det som så hendte senere med hele denne sak, gjorde jeg rede for i min innledningsredegjørelse. Spørsmålet om sjøgrensen og usikkerheten omkring det er et av de politiske momenter som man selvsagt må forstå spiller en stor rolle for de britiske overveielser i denne sak. Det kan man ikke se bort fra. Men vi kan etter min mening i den nåværende situasjon best håndtere dette ved å følge den linje som jeg før skisserte.

Det er imidlertid ganske klart at vi her kan komme opp i et dilemma. Vi kan si som så til britene: Nå skal FN behandle denne sak i 1960. Er dere klare til å bøye dere for det vedtak som eventuelt måtte bli truffet av FN i 1960, og på det grunnlag gi oss fri adgang til det britiske marked. Som jeg sa før, nevnte jeg dette for dem. De var ikke klare til å ta standpunkt til denne problemstilling, de sa at dette ville de ønske å tenke nærmere over. Men det er ganske klart at hvis de nå sier at de vil godta det FN-vedtak som måtte komme, innebærer det den risiko for deres vedkommende at det kan bli 6 mil, og det innebærer den risiko for vårt vedkommende at det kan bli 4 mil. Hvis begge parter erklærer seg villige til å godta FN-vedtaket og så innføre frihandel, vil vi allerede nå være formelt bundet til et FN-vedtak på indirekte måte gjennom disse forhandlinger, og det er også en situasjon som er litt vanskelig.

Når det gjelder omtalen av fisk og fiskeprodukter innenfor denne plan, tror jeg ikke jeg overdriver når jeg sier at blant de mer enn hundre journalister fra alle land som var til stede i Saltsjöbaden, var det én ting de først av alt var ute for å spørre etter, og det var: Hva med fisken? I den pressekonferanse vi hadde etter møtets slutt tirsdag, spurte korrespondenten for New York Times, som er en

amerikansk journalist, om det var så at Norge gjorde sin deltakelse i dette samarbeid avhengig av at vi fikk godtatt vårt forslag om fisk og fiskeprodukter, og om det var så at Arne Skaug kunne bekrefte at vi gikk ut av det hvis vi ikke fikk dette til. Jeg svarte da det som jeg mener er det eneste rimelige som man kunne si i en slik situasjon. Jeg henviste til kommunikéet, hvor det står at hele denne sak skal drøftes videre mellom regjeringene. Så spurte Gunnar Lange som ledet pressekonferansen, om journalisten fra New York Times var fornøyd med svaret. Han svarte nei – til hvilket jeg da måtte si at han måtte være så vennlig å forstå at når det står i kommunikéet at det er enighet om at denne sak skal drøftes videre mellom regjeringene, kan ikke noen norsk statsråd gi noe svar på det spørsmål som han stilte. At vi skal få mange slike spørsmål i tiden fremover, er det vel dessverre all mulig grunn til å være redd for.

Hr. Bondevik var lei for at det etter hvert ble så mange planer og så mange betegnelser at det var litt vanskelig å kunne holde alt dette klart fra hverandre, og det er jeg helt enig med ham i, selv om jeg har beskjefteget meg nokså meget med disse ting. Det begynner imidlertid nå å bli noe klarere, synes jeg. At man har funnet på dette navn «Det europeiske frihandelsforbund», har sin sammenheng med at man kunne jo ikke i det uendelige, især når dette var kommet opp på et offisielt plan, fortsatt kalle disse landene for «De ytre sju». Det burde jo være et annet navn. Nå skal man imidlertid ikke være sikker på at dette navn er det endelige, for dette er et av de få ting som overhodet ikke har vært diskutert mellom statsrådene i Saltsjöbaden. Det er noe som embetsmennene har laget, og som de vel nærmest har satt i dokumentet for å ha et navn der. Man kunne vel ikke fortsatt i dokumenter som skal offentliggjøres, bruke det med De ytre sju, og nå står da foreløpig dette navn der som det offisielle og godtatte, og det ene kan kanskje være likeså godt som det andre. Det kan dessuten bli åtte land med, og dermed ville forvirringen blitt komplett. Derfor er det bedre å redde seg over i en annen betegnelse.

Om det antydede faste utvalg for det nordiske samarbeidsområde skulle bli besluttet, tror jeg ikke det vil skape noen ekstra forvirring i dette bilde. Det ville etter min oppfatning medføre en nyttig positiv innstilling til videreføring av konkrete nordiske samarbeidssaker.

Til slutt vil jeg gjerne få nevne i anledning av det hr. Ingvaldsen sa, at dette med de relative konkurransevilkår og skattene og det hele, er en sak som er gjenstand for inngående diskusjon i alle land. Hvis det ikke forstyrrer den høytidelige atmosfære i forsamlingen, vil jeg gjerne nevne at det britiske industriforbund for noen tid tilbake behandlet planene om dette samarbeid mellom de syv land og vedtok en resolusjon hvor det står at det britiske industriforbund for sin del vil gi sin positive tilslutning til dette samarbeid under forutsetning av at den britiske industri får like gunstige skattebestemmelser og avskrivningsbestemmelser som industrien i andre land, og under forutsetning av at den britiske regjering fører en like industrivennlig politikk som andre land.

Dette er noe som nå påstås over alt, men jeg skal ikke ta på meg å si hvem som har rett. Jeg vil imidlertid gjerne ha nevnt at vi for noen tid tilbake ba næringsorganisasjonenes samarbeidskomite, som disponerer ganske store midler,

om å foreta en undersøkelse av dette spørsmålet, og hvor de forskjellige konkurransebestemmende elementer kommer inn. Det er nemlig ikke bare spørsmål om skattene. Det er også en rekke andre ting man bør ta hensyn til i denne forbindelse. Jeg skulle tro det ville være til stor nytte for en saklig vurdering og en saklig behandling av denne saken, at man kunne få den utredet på den måten. Det er en oppgave som ikke er så helt enkel. Det kjenner vi meget godt til fra det forsøk Statistisk Sentralbyrå i sin tid gjorde i forbindelse med det nordiske samarbeid.

Hegna: Når det gjelder selve saken som her er lagt fram, er det vel ikke svært mye å tilføye til de forskjellige synspunkter som er uttrykt, men jeg vil si noen ganske få ord om selve behandlingsmåten. Når man ser hen til at bare en måned er gått siden man først tok opp overfor Stortinget spørsmålet om et frihandelsområde med de konsekvenser dette måtte ha også for andre samarbeidsformer, bl.a. det nordiske samarbeid, og tar i betraktning den metode som man ellers bruker for gjennomgåelse og avgjørelse av så viktige spørsmål, må man jo si at behandlingsmåten overfladisk sett har vært ytterst utilfredsstillende – men jeg vil understreke «overfladisk sett». Hvis forholdet hadde vært at det hadde foreligget meget sterk meningsforskjell om de hovedlinjer man her skulle følge, ville man ikke hatt noen annen vei å følge enn den som man brukte i Danmark. Da måtte man tatt seg tid til å forberede saken i en eller flere komiteer, og så sammenkalt Stortinget og fått avgjørelse der. Men forholdet har vært helt anderledes fra første øyeblikk under behandlingen av dette, og det bekrefter seg også her i dag, at det er ingen meningsforskjell med hensyn til den vei man skal gå. Det er meningsforskjell om hvorvidt dette er en lys vei eller en mørk vei, men at denne vei må vi gå, derom er det ikke noen tvil. Da forekommer det meg at det heller ikke er noe å legge vesentlig vekt på om man som i dette tilfelle har drøftelsen etter at man har hatt det andre Saltsjöbad-møtet, eller om man har hatt den forut for det. Jeg tror ikke resultatet hadde blitt noe særlig annerledes i det siste tilfelle.

En annen sak er at jeg tror at i tiden utover, når man støter på forskjellige spørsmål, vil den rette måten være – og det knytter seg da særlig til den fase i forhandlingene som man nå kommer inn i – at man har kontakt med denne komite før Stortinget trer sammen. Så vidt jeg forstår, vil den måned det særlig vil bli aktuelt for, være september. Men da mener jeg ikke at det skulle være på den måte som handelsministeren antydde, at man skulle ha et permanent arbeidende utvalg eller en komite eller samling av personer som sto til disposisjon til enhver tid. Det arbeid som knytter seg til slike arbeidsformer, får Regjeringen ta seg av, og det er jo den som har ansvaret for forhandlingene. Men en annen sak er at når det gjelder de spørsmål som står igjen, bl.a. om den nærmere utforming for landbrukssektoren og fiskerisektoren, ville det være rimelig at man, når man kommer til spørsmål som kan ha vesentlig betydning og som man ikke umiddelbart kan si har sin løsning i det prinsipielle opplegg som man har gjort, har kontakt med denne komite. Jeg skulle tro at denne kontakt kunne bli helt tilfredsstillende ordnet hvis man har ett, kanskje to møter i komiteen i september. Det behøvde ikke da være et møte som bare dreiet seg om et par timer, det kunne kanskje være et møte som varte et par dager, hvis det

lot seg gjøre. Derved mener jeg at det forhold som handelsministeren var så sterkt inne på, og som jeg tror det er helt riktig å være sterkt opptatt av, nemlig å ha den rette kontakt med Stortinget, ville være ordnet på helt tilfredsstillende måte. Spørsmålet om ratifikasjon av avtalen vil jo Stortinget i sin tid få til avgjørelse, men det vil etter min mening i dette tilfelle som ellers være av stor betydning at man kan ha kontakt også under arbeidets gang. Det vil kunne gi positive bidrag til de løsninger man må finne, og lette arbeidet for Stortinget når det i sin tid skal treffe avgjørelsen.

Ingvaldsen: Det gjelder henvendelsen fra det engelske industriforbund. Jeg er kjent med den, og jeg vet også at det er gjort lignende henvendelser i andre land. Men min konklusjon av det er nettopp at disse forhold er uhyre viktige, og det at man ser på problemene i andre land berettiger ikke noen her i landet til å undervurdere betydningen av endringen hos oss, tvert imot.

Statsråd Skaug: Det undervurderes slett ikke for mitt vedkommende. Det er jeg som har tatt initiativet til å få satt denne undersøkelse i gang.

Ingvaldsen: Det gleder meg.

Formannen: Ingen flere har bedt om ordet, og vi kan vel da anse denne debatt for avsluttet. Med hensyn til den kontakt med Stortingets organer som handelsministeren uttrykte ønske om, og som han uttrykkelig sa burde være effektiv og gjerne gjelde detaljer, tror jeg at det eneste vi kan gjøre er å overlate til Regjeringen å anmode om at den utvidede utenrikskomite blir sammenkalt når det foreligger spørsmål av slik art at en sammenkalling ansees for å være nødvendig. Jeg vil ellers si at det som man kunne ta sikte på, var enten i slutten av august eller de første dager av september å ha et to eller tre dagers møte hvor man gikk igjennom det norske opplegget til de forhandlinger som skal begynne 8. september – jeg går ut fra at det norske forhandlingsopplegget da må være så noenlunde ferdig. Men hvis det er nødvendig å sammenkalle komiteen før, ligger det selvsagt i Regjeringens hender. Jeg vil høre om komiteen kan være enig i denne fremgangsmåte.

Bøyum: Då eg las desse papira som eg har fått, vart eg sitjande att med ei mengd spørsmål. Eg sakna mykje av bakgrunnsstoffet. Eg går ut frå at det har vore argumentasjon og veging for og imot i mange detaljar. Eg er samd i det som formannen sa, at nemnda bør koma saman og drøfta opplegget, men det ville då vere ei stor hjelp for oss om me kunne få eit utdrag, om ikkje anna, av dei argumenta som er brukte for imot i dei ymse spørsmål av dei ymse nemndene, utval og embetsmenn som har arbeidt med desse sakene, slik at me kunne ha stoffet meir samla. Det viktigaste for oss alle saman er sjølvsagt spørsmålet om kva slag argument som no tel, kva som er det viktigaste når det gjeld t.d. gjennomføring av den og den saka.

Eg er for min part samd i det prinsipielle opplegget som ligg føre. Eg synest det er gjort eit både godt og nyttig arbeid, men eg må vedgå at eg i grunnen ikkje har nok stoff til å kunna ta standpunkt til konkrete ting på grunnlag av det som ligg føre. Det er det heller ikkje spørsmål om her i dag, men det blir det i det neste møtet, og eg vil gjerne be om at me til då kan få så mykje bakgrunnsstoff som me har bruk for til å kunne vurdera desse sakene på ein forsvarleg måte.

Formannen: Jeg er sikker på at Regjeringen gjerne vil gi så mye bakgrunnsstoff som det er mulig, og jeg vil bare knytte to bemerkninger til det. Det ene er at dette meget ofte kan dreie seg om uhyre fortrolige dokumenter hvor industrier beskriver sin stilling, sine svake punkter og litt av hvert. Jeg mener ikke dermed at de ikke skal tilstilles komiteens medlemmer, men at de må behandles med tilsvarende forsiktighet. Det annet er at det er full adgang til, når man har avsnitt hvor der er formuleringer som man gjerne vil ha nærmere rede på, å stille spørsmål og eventuelt innkalle de folk som har stelt med dette.

Statsråd Skaug: Vi skal med glede gjøre det vi kan for å imøtekomme dette ønske fra hr. Bøyum. Men jeg vil gjerne peke på at når det gjelder de interne norske utvalg som behandler disse sakene, tas det ikke der referater av diskusjonene. De diskuterer sakene, summerer opp argumentasjonen og forsøker å komme frem til en konklusjon. Vi har jo etter hvert sendt komiteen en rekke dokumenter av den art. Om vi kan gjøre noe mer, vil vi gjerne se på det. Det er imidlertid visse praktiske vanskeligheter i den sammenheng. I et hvert tilfelle vil det i alle de spørsmål som her måtte reise seg, selvsagt være full anledning til her i komiteen å få presentert de forskjellige synspunkter som måtte gjøre seg gjeldende.

Statsminister Gerhardsen: Vi kan vel si at i den utstrekning det er mulig, vil Regjeringen ta hensyn til det ønsket som her er uttalt om også å få skriftlige orienteringer.

Formannen: Dermed må vi vel kunne anse oss ferdige også med dette punkt. Statsministeren vil gjerne gi en ganske kort redegjørelse, som ikke skal ta så mange minutter, *om Khrusjtsjovs avbud på det planlagte besøk i Skandinavia.*

Statsminister Gerhardsen: Jeg tror jeg kan gjøre det ganske kort. – Om kvelden 19. juli ble den norske chargé d'affaires i Moskva kalt til viseutenriksminister Semjonov. Viseutenriksministeren meddelte ham at den sovjetiske regjering hadde funnet å måtte utsette statsminister Khrusjtsjovs besøk i Norge. Som grunn for avlysningen ble angitt de presseangrep og den organiserte propaganda som var satt i gang i Norge mot det forestående besøk. Utenrikskomiteens medlemmer vil kjenne ordlyden av den sovjetiske PM fra pressen. Viseutenriksministeren opplyste videre at også besøkene i de øvrige nordiske land var utsatt, og at den danske og svenske regjering hadde mottatt PM'er av liknende innhold som den som var tilstillet den norske regjering.

Utenriksdepartementet mottok omkring kl. 23.30 søndag kveld følgende melding fra ambassaden i Moskva:

«Underrett straks rette vedkommende om at Ekeland i kveld søndag fikk et langt P.M. fra viseutenriksminister Semjonov, hvor med utgangspunkt i de fiendtlige artikler mot besøket i norsk presse Sovjet-regjeringen konkluderer med at det påtenkte besøk av Khrusjtsjov i Norge utsettes til et mer hensiktsmessig tidspunkt. Sovjet-regjeringen håper at i mellomtiden, kanskje om et år, vil det foreligge bedre betingelser for et slikt statsbesøk og at man da kan komme tilbake til spørsmålet. Danskene og svenskene har mottatt liknende noter. Semjonov svarte på spørsmål for øyeblikket ikke til hensikt å offentliggjøre beslutningen. Full tekst imorgen (20/7).»

Selv ble jeg gjort kjent med meldingen om morgenen mandag 20. juli. Arbeidet med å utforme et svar på den sovjetiske PM ble straks satt i gang.

Det var min oppfatning at det ikke kunne komme på tale å anmode den sovjetiske regjering om å omgjøre sin beslutning. Jeg konfererte med utenriksminister Lange som oppholdt seg utenfor byen. Utenriksministeren delte helt ut denne oppfatning og sa seg enig i det opplegg til norsk svar som jeg gjorde ham kjent med.

Jeg konfererte videre telefonisk med statsminister Erlander og statsminister H.C. Hansen, som begge var enige i at det ikke kunne komme på tale å anmode den sovjetiske regjering om å endre sin beslutning. De to statsministre delte forøvrig det syn som kom til uttrykk i det opplegg som var gjort til norsk svar.

Utkastet til norsk svar ble drøftet i en regjeringskonferanse ved middagstid. Det rådde enighet blant de tilstedeværende regjeringsmedlemmer om at en snarest mulig burde svare den sovjetiske regjering og godta avlysingen av besøket. I svaret burde den norske regjering gi uttrykk for beklagelse over at den sovjetiske statsministers besøk var blitt utsatt. Det fremlagte utkast til svar ble drøftet og godkjent.

Den sovjetiske ambassadør ble anmodet om å møte på statsministerens kontor kl. 14.30, og det norske svar ble overrakt ham. Utenriksråd Ræder var til stede ved overrekkelsen av svaret.

Den sovjetiske regjering har i sin PM angitt en rekke grunner for sin beslutning om å avlyse besøket. Selv om det både her hjemme og i utlandet blir anstillet mange spekulasjoner om årsakene til den sovjetiske regjeringens beslutning, tror jeg ikke en skal se bort fra at en av de vesentligste grunner er den som er nevnt i den sovjetiske PM. Det forhindrer ikke at også andre momenter kan ha spilt inn. Men de spekulasjoner som anstilles, kan ikke bli annet enn gjetninger.

Når Regjeringen fant å måtte beklage det avbud som den sovjetiske statsminister sendte, er det i første rekke fordi Regjeringen mener det ville ha vært av betydning for en videre utvikling av vårt gode naboforhold til Sovjet-Samveldet om statsminister Khrusjtsjovs gjenbesøk hadde funnet sted i samsvar med internasjonal høflighetsskikk. Regjeringen mener videre at det ville ha vært av betydning at statsminister Khrusjtsjov hadde fått et personlig inntrykk av norske forhold, og at det gjennom de samtaler som naturlig måtte finne sted under et slikt

besøk, ville være mulig å fjerne misforståelser som eventuelt måtte gjøre seg gjeldende på sovjetisk side om forholdene her i landet. De sovjetiske henvendelser til Norge i vår synes tydelig å vise at det i Moskva rådet atskillig uklarhet bl.a. om faktiske forhold når det gjelder forskjellige sider ved vår utenrikspolitikk.

Det er også Regjeringens oppfatning at personlig kontakt mellom ansvarlige ledere fra land med forskjellige samfunnssystemer kan ha sin særlige betydning under en periode av internasjonal spenning. Den er fullt oppmerksom på at små land som de skandinaviske bare øver en meget begrenset innflytelse på utviklingen av de internasjonale forhold, men den tror likevel at de mindre statene nettopp på dette område kan ha en oppgave å løse.

Regjeringen fant det riktig at statsministeren i en uttalelse til NTB gjorde rede for Regjeringens syn på den situasjon som var oppstått gjennom det sovjetiske avbud.

På bakgrunn av den uvisshet og uro som avlysningen av besøket kunne gi grunn til, mente Regjeringen det var riktig å fremheve at en på norsk side ville bestrebe seg på å opprettholde det korrekte og gode naboforhold til Sovjet-Samveldet.

Ut fra den selvfølgelige kjensgjerning at opposisjonen og dens presse utøver en stor innflytelse, var det naturlig å peke på det ansvar som følger av valg av uttrykksmåte og formulering av politiske synspunkter når det gjelder vårt forhold til fremmede stater.

Den PM som Norge mottok, skilte seg på visse punkter fra de PM danskene og svenskene mottok. Blant annet ble den norske regjering ikke fra sovjetisk side gjort ansvarlig for pressens holdning. Av den grunn var det heller ikke aktuelt å berøre spørsmålet om pressekampanjen i den norske PM som ble levert 20. ds. Muntlig ble det derimot understreket overfor den sovjetiske ambassadør at vi har pressefrihet her i landet, og at Regjeringen hverken kan eller ønsker å ha kontroll over pressen eller andre former for meningsytring.

Til slutt vil jeg gjerne nevne at Regjeringen før invitasjonen til statsminister Khrusjtsjov ble sendt, informerte våre allierte i NATO. Det ble ikke fra noe lands side reist innvendinger eller kritikk i den anledning. Tvertimot hadde vi et bestemt inntrykk av at de beveggrunner som førte til invitasjonen, ble møtt med forståelse fra våre allierte. –

Det kunne kanskje være grunn til å gjøre et par tilføyelser når det gjelder forberedelsene som ble gjort til besøket.

For en tid siden ble det satt ned en komite med statssekretær Hans Engen som formann, og denne komite hadde da i oppdrag både å fremlegge forslag til program for besøket og å arbeide med å tilrettelegge programmet. Det er klart at i et tilfelle som dette måtte sikkerhetsproblemene stille oss overfor spesielle vanskeligheter, større vanskeligheter enn det er vanlig ved slike besøk.

For et par uker siden hadde komiteen møter med en representant for den sovjetiske regjeringens protokolltjeneste og en representant for sikkerhetstjenesten, men ut over dette ble hele programmet lagt opp etter vanlig mønster for den slags besøk. Det var et norsk forslag som ble lagt opp, og etter det som også er vanlig,

søkte en kontakter med Sovjets representanter her i landet om programmet. En må vel kunne si det slik at komiteen under det arbeidet ikke støtte på noen vanskeligheter eller noen spesielle krav fra sovjetisk side. Særlig på bakgrunn av en uttalelse som statsminister Khrusjtsjov skal ha kommet med under sitt opphold i Polen, kan det være grunn til å si at vi har forstått det som om også den sovjetiske regjering og med det statsminister Khrusjtsjov hadde godtatt det program som var lagt opp.

Et spørsmål som bare underhånden ble nevnt her i Oslo for et av komiteens medlemmer kan kanskje gi noe av forklaringen på Khrusjtsjovs reaksjon. Det jeg tenker på er spørsmålet om hvorvidt Khrusjtsjov skulle få anledning til å holde en offentlig tale i Norge. Det spørsmålet ble nevnt på mer offisiell basis overfor den svenske regjering, og i en telefonsamtale – for øvrig om en annen ting – som statsminister H.C. Hansen, Erlander og jeg hadde sammen i en såkalt trekantsamtale, nevnte statsminister Erlander at han hadde fått seg forelagt dette spørsmålet om adgang for Khrusjtsjov til å holde tale på et offentlig møte. H.C. Hansen sa i den anledning at Mikojan under sitt opphold i København på et noe tidligere tidspunkt hadde holdt et foredrag i et møte arrangert av Sovjetunionens Venner eller hva nå den organisasjonen heter. For mitt vedkommende sa jeg da fra med en gang at her måtte vi øyeblikkelig si et absolutt nei, det måtte ikke bli spørsmål om på et felt som dette å gjøre noen avvikelse fra det som er vanlig regel. Nå, vi hadde ingen vanskeligheter med det, de andre var helt innforstått med det, og jeg tror en der fra svensk side ga et klart avslag på den anmodningen. Men er en først ute for å gjette etter årsaker til avbudet, kan jeg tenke meg at noe av årsaken kan ligge på dette feltet.

Spørsmålet er så om det som nå er inntrått, vil kunne få noen innflytelse på forholdet mellom Norge og Sovjet-Samveldet. Det går jeg ut fra at vi alle sammen håper at det ikke vil få. Vi vet ennå ikke noe sikkert om det. Vi kan konstatere at akkurat når det gjaldt den siden av saken var formen i henvendelsen velvillig, og sovjetregjeringen ga jo selv klart uttrykk for at den ønsket å gjøre det den kunne for å opprettholde best mulig forbindelse. I all fall går jeg ut fra at det her hjemme blant ansvarlige politikere må være enighet om at det må være i Norges interesse til enhver tid å prøve å ha et best mulig naboforhold til Sovjet-Samveldet.

Formannen: Jeg skal takke statsministeren for redegjørelsen. Er det noen som har noen spørsmål?

Kjøs: Jeg har naturligvis ikke noe å føye til den redegjørelse som statsministeren har gitt. Jeg finner det rimelig at Regjeringen offisielt beklaget at det ikke ble noe av besøket. Personlig beklager jeg det ikke. Jeg har jo helt fra første stund uttalt meg mot besøk av regjeringssjefer og delegasjoner fra kommuniststatene og pekt på de følger det vil ha – konsekvenser i gjenvisitter. Derfor var i grunnen mitt syn på gjenvisitten helt i overensstemmelse med det standpunkt jeg har inntatt helt fra begynnelsen av i disse sakene. Og det er vel ikke tvil om at det som hendte spesielt i Ungarn, og sovjetledernes stilling til spørsmål

som er overordentlig aktuelle i disse dager, gjør at stemningen ikke er særlig gunstig her i landet for besøk på dette tidspunkt. Det har jeg også gitt uttrykk for. Men selvsagt er det så at vi alle sammen vil ha best mulig forhold til vår nabo i øst, og vi har jo en rekke samarbeidsmåter og samarbeidsorganer hvor vi deltar, og hvor det parti jeg tilhører er i høy grad interessert i at vi skal delta og medvirke på beste måte og etter vår beste evne.

Jeg vil ikke bestride at personlige kontakter har sin betydning, men personlige kontakter og forhandlinger med bestemt politisk mål fra Sovjets side overfor en liten stat, er jeg ikke så sikker på fører til de gunstigste resultater. Jeg tror mer på de samarbeidsorganer vi har, hvor man samarbeider med andre land overfor Sovjetunionen. Jeg tror man der har de beste muligheter for å kunne utrette noe. – Dette er det syn jeg har på denne situasjon som er oppstått og på det spesielle spørsmål om personlige kontakter.

Ut fra min oppfatning syens jeg det var riktig at vår presse lot den opinion som faktisk er til stede blant folk også komme frem. Det tror jeg ikke det kan være noen meningsforskjell om her i et demokratisk land. Og jeg tror nok at det kan være mange andre grunner som har vært medvirkende til at det kom avbud, selv om Khrusjtsjov trakk frem dette som det spesielle i denne forbindelse. Og alt i alt tror jeg at vi kan være vel fornøyde med at det ikke ble noe av denne gangen, for det er ingen som vet hva som kunne ha fremkommet av uttalelser fra den russiske statsminister under et besøk i Norge, selv om det ikke skjedde i en tale til en stor folkemengde, og skulle det da blitt sagt ting som man enten stilltiende måtte godta eller ting som man kanskje ville vært nødt til å si at man ikke var enig i, ville man kommet opp i en situasjon som ville vært adskillig ubehageligere enn at det ikke ble noe av besøket i denne omgang. Så jeg tror det er riktig, det som ble sagt i denne forbindelse, at avbudet ikke vil forverre forholdet mellom Sovjet og Norge. Og at begge parter – for å bruke det uttrykk – har erklært at de vil bestrebe seg på å få så gode forbindelser som mulig og et så godt forhold som mulig, synes jeg i all fall er en positiv ting som er kommet ut av en uheldig episode.

Røiseland: Nokon eigenleg djup sorg kjenner ikkje eg heller for at ikkje Khrusjtsjov kom, serleg fordi ein jo må rekne med etter det som blei sagt i kommunikeet hans at han ville ha lagt opp dette besøket på ein annan måte enn vi hadde tenkt. Han ville ha lete det få meir politisk farge og preg. Men elles meiner eg nok at når han fyrst var beden, ville det vore ein føremon om han var komen, dersom ein kunne ha halde vitjinga innan den ramma og etter det opplegget som vi hadde tenkt.

Eg har før sagt, og det står eg ved, at eg ikkje vil kritisere Regjeringa for at ho inviterte Khrusjtsjov, slik som situasjonen no ein gong var, men derimot synest eg ikkje det var rett av statsministeren på Regjeringa sine vegner å kritisere ein del opposisjonsaviser på den måten som det vart gjort i Kringkastinga. Så vidt eg hugsar blei det sagt noko om at den måten sume av desse avisene hadde teke det på, «ikke hadde tjent Vestens sak». Eg synest at denne kritikken ikkje burde ha kome. Endå eg sjølv ikkje vil kritisere at vi innbaud Khrusjtsjov, er det klårt at det kan reisast ikkje

så få argument mot, og ein må vere klår over at det er skilde meiningar i folket om det. Det har gått tydeleg fram. Då meiner eg nok det er ein rett for norsk presse å late det kome til uttrykk, det må ho kunne gjere. Eg synest at Khrusjtsjovs påstand her burde avvisast, og når det frå regjeringshald kom ei viss beklaging over norsk presse, synest eg det er å gje ein viss konsesjon til Khrusjtsjov, og det burde han absolutt ikkje ha fått.

Dersom ein fyrst skal ta til å vurdere kven det er som har hatt mest å seie for at han ikkje kom, så langt vi kan skjønna det – vi veit ikkje kva slag politisk sjakktrekk som ligg bakom at han ikkje kom – dersom vi i det heile skal leggje nokon brett på det russarane seier i kommunikéet, viser det seg at det er ikkje berre opposisjonspartipressa dei har lagt brett på. Dei nemner også «Vestfold Arbeiderblad» og til og med «Arbeiderbladet». Eg vil seie at utakk er verdas løn, for same dagen hadde «Arbeiderbladet» skrive at no måtte folk sandeleg stille seg greie når Khrusjtsjov kom, og så kom same kvelden meldinga i Kringkastinga at russarane skulda «Arbeiderbladet» for å drive russarfientleg verksemd.

I kommunikéet frå Khrusjtsjov er også nemnt som ein av grunnane at spørsmålet har vore drøfta i NATO-rådet. Han nemner også det her.

Det er eit kompleks som eg trur det er heilt uråd for oss å koma til botn i, så nokon kritikk av presseorgana frå Regjeringa si side synest eg ikkje burde ha kome. Vel, vel det er ein episode, og det bør ikkje bli noko meir.

Statsminister Gerhardsen: I anledning av de bemerkninger hr. Kjøs gjorde, kan jeg føle trang til å si et par ord nettopp her i utenrikskomiteen om slike besøk. Hr. Kjøs nevnte besøk og gjenbesøk. Jeg kan forsikre utenrikskomiteen og dens medlemmer at jeg har aldri likt å reise på offentlig besøk, ikke til noe land, og jeg synes det på mange måter byr meg imot med alle høytideligheter, æreskompanier, avspasering og alt dette. Hvis jeg kunne slippe, ville jeg ikke være med på et eneste av de besøkene, uansett hvilket land det er. Jeg har prøvd å vri meg unna i tur og orden. Men dette foregår som regel på den måten at man kommer underhånden med spørsmål om jeg kunne tenke meg et besøk, og da kan jeg ikke si: Nei, jeg vil ikke reise til ditt land. Jeg må prøve å finne unnskyldninger og si at jeg kunne være interessert, men for tiden kan jeg ikke, så blir det utsatt og utsatt, og til slutt blir jeg nødt til å ta standpunkt.

Besøket avgjorde jeg ikke på egen hånd, jeg la saken fram for Regjeringen, og før jeg reiste, var jeg i utenrikskomiteen og la det hele fram, og det var ingen i utenrikskomiteen som hadde noe å innvende da jeg gjorde oppmerksom på at det ville bli aktuelt å reise spørsmålet om en gjensitt. Jeg minner også om at jeg gjorde det på den måten – det gjaldt da Bulganin og Khrusjtsjov – at jeg sa at når de allikevel skulle avlegge et offisielt besøk i England, om de da ikke kunne legge veien om Norge på veien til eller fra England. Det gikk ikke, og det kom til å utvikle seg slik, med hendelsene i Ungarn og ellers, at det er kommet i en annen stilling enn det var. Men på den annen side tror jeg alle som tenker over situasjonen, vil være klar over at det kunne ikke gå stort lengre tid før en måtte treffe en avgjørelse.

Da hadde vi valget mellom to ting: Vi kunne si at som det hele har kommet til å ligge an, vil vi ikke lenger opprettholde invitasjonen. Det ville ikke være så lett å gjøre det. Regjeringen kom altså til – og det var i forståelse med den danske og den svenske regjering – at en nå måtte gjøre denne invitasjonen aktuell.

Så er det det som hr. Røiseland var inne på i forbindelse med de kommentarer jeg gjorde til NTB. Det er klart at det alltid kan være delte meninger om hva som skal sies ved en slik anledning. Jeg skal være den første til å innrømme at det kunne vært sagt på en annen måte. Det må i tilfelle sies til mitt forsvar at vi denne dagen arbeidet under et voldsomt press. Noe som fremfor alt gjør det forferdelig vanskelig i slike situasjoner, er at pressen går og dundrer på døren nesten før en har fått meldingen inn. Her hadde en da trekantpresset København – Stockholm – Oslo. Så jeg skal si at en får neimen ikke mye ro til å tenke seg om når det gjelder de tingene som skal ut.

Som sagt, jeg skal gjerne innrømme at tingene kunne vært sagt anderledes, og kanskje bedre. Men jeg vil gjerne få gjøre oppmerksom på det som jeg nevnte i redegjørelsen, og som gjør en viss forskjell. Jeg tenker da særlig på det mange har heftet seg ved at Erlander og H.C. Hansen uttrykkelig kom inn på spørsmålet om pressens holdning mens jeg altså ikke gjorde det. I sammenligning mellom de tre PM'er som vår chargé d'affaires i Moskva har foretatt, skriver han hit bl.a. følgende:

«Både den danske og den svenske noten har i et avsnitt en setning hvor Sovjetregjeringen gir uttrykk for sin overraskelse over at den danske og svenske regjering heller ikke har funnet det nødvendig å motvirke den antisovjetiske kampanje som er satt i gang i forbindelse med det forestående besøk.»

Hadde det stått noe slikt i den norske, hadde det vært en selvfølge at jeg hadde vært nødt til å gå imot, for det er en direkte anklage mot en regjering for at den ikke har grepet inn overfor pressen. Da kan det ikke gis mer enn ett svar, nemlig at vi har en fri presse, og vi hverken kan eller ønsker å gjøre noe for å hindre den i å skrive det den vil. Men det forekom altså ikke i det PM som ble sendt til den norske regjering.

Vel, det er kanskje ikke grunn til å si noe mer.

Borten: Jeg har ikke mye å tilføye. Jeg er enig med statsministeren i at det lett kan bli sagt uoverveide ting til pressen når en på kort tid skal si noe.

Jeg var blant dem som uttalte meg på oppfordring og kritiserte statsministeren. Jeg vil gjerne gjenta det her. Det som gjorde inntrykk på meg, var det siste som ble sagt, og som ga en viss konsesjon til Khrusjtsjov, om at det skadet Vestens sak. Jeg vil gjerne gjenta at jeg synes det kunne være usagt, og at det var unødvendig å si det.

Men det er et spørsmål jeg gjerne vil bringe på bane. Jeg for min del var av dem som ikke kritiserte Regjeringen for at den hadde funnet å måtte innby Khrusjtsjov, fordi situasjonen var slik at det var gitt en invitasjon og at den sto ved makt. Den invitasjonen ble ikke annullert under Ungarn-historien. Jeg vil gjerne bringe på bane: Hvordan stiller det så nå rent formelt, føler Regjeringen seg

fremdeles bundet av denne invitasjonen, etter at Khrusjtsjov har avslått, slik at vi kan begynne å ventilere på nytt om den skal effektueres i løpet av et års tid? Jeg vil gjerne bringe det fram.

Statsminister Gerhardsen: Nå er det i all fall ikke den norske regjering som skal ha utspillet. Jeg tror jeg kan forsikre at vi ikke skal gjøre noen henvendelse, hverken på den ene eller den andre måten, for å få til besøket. Men derimot vil det naturligvis nå ligge til Sovjet-regjeringen å ta et initiativ og si at nå kan vi tenke oss at det kan bli aktuelt å få til besøket.

Hegna: Det har vært uttrykt en del oppfatninger her når det gjelder det som er skjedd. Jeg vil si som min oppfatning at det beste ville jo vært om besøket kunne vært avviklet på en korrekt og verdig måte. Men når det ikke kunne skje, så er jeg for så vidt enig i at det var best at det ikke ble noe besøk. Men når det er tydelig at det har vært ytterst vanskelig å ha noen sikkerhet for at besøket kunne vært avviklet på en korrekt og verdig måte, vil jeg nok si at skylden for det i meget høy grad ligger hos en spesiell del av den norske presse.

Jeg er helt klar over at det i opinionen var delte meninger om hvorvidt besøket skulle finne sted eller ikke. Der kan det alltid være forskjellige meninger. Men jeg tror den aller største del av opinionen, selv om man er uenig, nok også mente at når Khrusjtsjov først kom her, skulle besøket foregå på en korrekt måte, når man hadde ham som gjest, selv om man ikke var begeistret for å ha ham her. Det er også ting som ofte kan inntreffe.

Jeg tror ikke det er noen støtte i den norske opinion for det sjikanøse element som en meget stor del av den norske presse tok opp i forbindelse med Khrusjtsjovs besøk – personlig sjikane overfor Khrusjtsjov, personlig sjikane overfor hans kone og overfor hans døtre, så videre til dem som var innen rekkevidde av Regjeringens medlemmer, særlig da pris- og lønnsministeren som hadde kjøpt en villa som skulle brukes. Jeg tror ikke det er noen støtte i noen vesentlig del av den norske opinion, unntatt den mest lavtliggende – hadde jeg nær sagt – for den sjikanøse måte som en stor del av norsk presse tok saken på.

Jeg vet ikke hva grunnen er til at besøket ble innstillet. Jeg tror nok at det er mange forskjellige grunner. Jeg kunne for så vidt godt tenke meg at den viktigste grunnen kanskje var den erklæringen som Undén på et tidlig tidspunkt avga. Men det kan godt hende at det fra russisk side var tenkt på noe for store resultater, som da for så vidt fikk en tilrettevisning. Når man ikke kan nå de store politiske resultater, men bare risikerer å få kanskje overmåte beskjedne politiske resultater og især en gjennomført sjikane, hvorfor pokker skulle man så reise til et fremmed land og bruke sin tid? Det er nok å gjøre ellers for en mann i Khrusjtsjovs stilling.

Derfor tror jeg det har spilt en vesentlig rolle dette at personen Khrusjtsjov og hans omgivelser og forhold i det hele tatt ble utsatt for denne sjikane. For så vidt har det hatt en virkning. Men jeg tror vårt land ville stått seg best på om denne virkning ikke hadde vært, og jeg tror pressen hadde stått høyere hvis den ikke hadde vært. Det har ikke egentlig noe med spørsmålet om pressefrihet å gjøre. Jeg mener at man

kan godt kritisere både personers og lands politikk i former som er verdige. Men man behøver ikke akkurat i forbindelse med et besøk det er invitert til, drive en direkte sjikane, og det er skjedd i dette tilfelle.

Formannen: Vi behøver vel ikke ha noen lang debatt om dette.

Borten: Det er bare for å gardere meg mot at jeg har misforstått hr. Hegna. Han sa at det hadde vært det beste om besøket hadde skjedd på en verdig måte, men når han sa at det ikke kunne skje etter de kommentarer som hadde foreligget, sikter han da til det som er foregått på forhånd, eller til forventede demonstrasjoner under selve besøket? For det må jeg tilstå at jeg synes det er veldig få holdepunkter for å si at det ville blitt demonstrasjoner i Norge under selve besøket. Det var det jeg gjerne ville ha avklart med hr. Hegna.

Hegna: Hvis jeg kan få svare på det med en gang vil jeg si at det var en del presseorganer som gjorde alt de kunne ikke bare for å drive sjikane på forhånd, men også for å legge alt til rette for at det kunne skje demonstrasjoner under selve besøket.

Erling Petersen: Det skal bli ganske kort, men etter som dette tas ned på trykk og er tilgjengelig for ettertiden, vil jeg ikke ha sittet her og forholdt meg helt stille, når man legger så stor vekt på avisartikler, uansett hvilken karakter de måtte ha. Man kan selvfølgelig ha sin mening om det, men ingen skal få meg til å tro at en mann som Khrusjtsjov, med hans forhistorie, er så nærtagende at han bestemmer seg eller ikke bestemmer seg ut fra en del opposisjonsaviser, som selv hr. Hegna kan karakterisere som lavtliggende. Jeg tror at det er ganske andre og realpolitiske grunner som har gjort at tiden faktisk ikke egnet seg for dette nordiske besøket. Det er ikke tid til å komme inn på det, men jeg tror at de som ser på avisartiklene og tror at de der har årsakene, er gått glipp av noe ganske vesentlig i den foreliggende situasjon.

Formannen: Jeg skal ikke forlenge debatten, men jeg vil si at det er en erfaring jeg selv gjorde i FN, og som jeg tror samtlige lands diplomatiske tjeneste har gjort, at det er ikke noen som er så sårbare når det gjelder protokoll, som sovjetrusserne. Kanskje det har å gjøre med et mindreverdighetskompleks, at det er en kommunistisk stat, og derfor insisterer de på at de skal behandles akkurat på samme måte som andre.

Jeg minner om at 14. juli 1946, da tribunen i Paris ved militærparaden var så liten at Molotov måtte sitte i annen rekke, så gikk han. Bare fordi britene og amerikanerne satt i første rekke og Molotov måtte sitte i annen, gikk han.

Jeg tror – og det har jeg sagt til vedkommende avis selv – at nettopp dette å kalle Khrusjtsjov for «Krust» og sette sånne kjekke navn på de forskjellige, er sikkert noe som virker temmelig – hva skal jeg si – irriterende på russerne. Jeg tror

ikke vi ville være så veldig glade om «News Chronicle» f.eks. snakket om «n'Einar» og sånt.

Vi kan vel da anse denne debatt for avsluttet.

Møtet hevet kl. 14.45.